

Bruxelles, den 11.2.2016
COM(2016) 64 final

ANNEX 1

BILAG

til

Forslag til Rådets afgørelse

**om indgåelse af den økonomiske partnerskabsaftale mellem partnerlandene i Det
Østafrikanske Fællesskab på den ene side og Den Europæiske Union og dens
medlemsstater på den anden side**

BILAG

ØKONOMISK PARTNERSKABSAFТАLE MELLEM PARTNERLANDENE I DET ØSTAFRIKANSKE FÆLLESSKAB PÅ DEN ENE SIDE OG DEN EUROPÆISKE UNION OG DENS MEDLEMSSTATER PÅ DEN ANDEN SIDE

PARTERNE I AFTALEN

REPUBLIKKEN BURUNDI,
REPUBLIKKEN KENYA,
REPUBLIKKEN RWANDA,
DEN FORENEDE REPUBLIK TANZANIA,
REPUBLIKKEN UGANDA,
(i det følgende benævnt "ØAF-partnerlandene"),
på den ene side, og
KONGERIGET BELGIEN,
REPUBLIKKEN BULGARIEN,
DEN TJEKKISKE REPUBLIK,
KONGERIGET DANMARK,
FORBUNDSREPUBLIKKEN TYSKLAND,
REPUBLIKKEN ESTLAND,
IRLAND,
DEN HELLENSKE REPUBLIK,
KONGERIGET SPANIEN,
DEN FRANSKE REPUBLIK,
REPUBLIKKEN KROATIEN,
DEN ITALIENSKE REPUBLIK,
REPUBLIKKEN CYPERN,
REPUBLIKKEN LETLAND,
REPUBLIKKEN LITAUEN,
STORHERTUGDØMMET LUXEMBOURG,
UNGARN,
REPUBLIKKEN MALTA,
KONGERIGET NEDERLANDENE,

REPUBLIKKEN ØSTRIG,
REPUBLIKKEN POLEN,
DEN PORTUGISISKE REPUBLIK,
RUMÆNIEN,
REPUBLIKKEN SLOVENIEN,
DEN SLOVAKISKE REPUBLIK,
REPUBLIKKEN FINLAND,
KONGERIGET SVERIGE,
DET FORENEDE KONGERIGE STORBRITANNIEN OG NORDIRLAND
SAMT
DEN EUROPÆISKE UNION

(i det følgende benævnt "EU"),

på den anden side,

SOM HENVISER til deres forpligtelser inden for rammerne af Verdenshandelsorganisationen, i det følgende benævnt "WTO-overenskomsten".

SOM HENVISER TIL aftalen om oprettelse af gruppen af stater i Afrika, Vestindien og Stillehavet (AVS-staterne), undertegnet i Georgetown den 6. juni 1975,

SOM HENVISER TIL partnerskabsaftalen mellem på den ene side medlemmerne af gruppen af stater i Afrika, Vestindien og Stillehavet og på den anden side Det Europæiske Fællesskab og dets medlemsstater, undertegnet i Cotonou den 23. juni 2000, som ændret første gang i Luxembourg den 25. juni 2005 og som ændret anden gang i Ouagadougou den 22. juni 2010, (i det følgende benævnt "Cotonouaftalen")

SOM HENVISER TIL traktaten om oprettelse af Det Østafrikanske Fællesskab (ØAF), undertegnet den 30. november 1999 i Arusha, og den hertil knyttede protokol om oprettelse af Den Østafrikanske Toldunion,

SOM BEKRÆFTER deres ønske om et mere forenet Afrika og virkeliggørelsen af målene i traktaten om oprettelse af Det Afrikanske Økonomiske Fællesskab,

UNDER HENVISNING TIL traktaten om Den Europæiske Union (TEU) og traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF),

SOM TAGER I BETRAGTNING, at ØAF-partnerlandene og Den Europæiske Union og dens medlemsstater er enige om, at deres handelsmæssige og økonomiske samarbejde skal have til formål at befordre AVS-staternes gnidningsløse og gradvise integration i verdensøkonomien under behørig hensyntagen til deres politikvalg, udviklingsniveau og prioriteringer på udviklingsområdet og dermed fremme deres bæredygtige udvikling og bidrage til udryddelsen af fattigdom i ØAF-partnerlandene,

SOM BEKRÆFTER, at den økonomiske partnerskabsaftale ("ØPA") desuden skal være i overensstemmelse med Cotonouaftalens mål og principper, særlig bestemmelserne i dennes del 3, afsnit II, om økonomisk og handelsmæssigt samarbejde,

SOM BEKRÆFTER, at ØPA'en skal være et udviklingsredskab og fremme varig vækst, øge ØAF-partnerlandenes kapacitet inden for produktion og udbud, befordre strukturel omlægning

af ØAF-partnerlandenes økonomier og deres diversificering og konkurrenceevne, udvikle handelen, tiltrække investeringer og teknologi og skabe beskæftigelse i ØAF-partnerlandene, SOM BEKRÆFTER nødvendigheden af, at der lægges særlig vægt på regional integration og særlig og differentieret behandling af alle ØAF-partnerlandene, samtidig med at de mindst udviklede ØAF-partnerlande fortsat får særlig behandling,

SOM ER BEVIDST OM, at det kræver store investeringer at hæve ØAF-partnerlandenes levestandard,

ER BLEVET ENIGE OM FØLGENDE:

DEL I: ALMINDELIGE BESTEMMELSER

ARTIKEL 1

Anvendelsesområde

Parterne indfører en økonomisk partnerskabsaftale (ØPA). Denne aftale omfatter:

- a) Almindelige bestemmelser
- b) Varehandel
- c) Fiskeri
- d) Landbrug
- e) Økonomisk samarbejde og udviklingssamarbejde
- f) Institutionelle bestemmelser
- g) Tvistforebyggelse og -bilæggelse
- h) Almindelige undtagelser
- i) Almindelige og afsluttende bestemmelser
- j) Bilag og protokoller til ovennævnte.

ARTIKEL 2

Mål

1. Målene med denne aftale er:
 - a) at bidrage til økonomisk vækst og udvikling ved oprettelse af et styrket, strategisk handels- og udviklingspartnerskab, som er foreneligt med målet om bæredygtig udvikling
 - b) at fremme regional integration, økonomisk samarbejde og god regeringsførelse i ØAF
 - c) at fremme ØAF-landenes gradvise integration i verdensøkonomien i overensstemmelse med deres samfundsmodel og prioriteringer på udviklingsområdet
 - d) at fremme ØAF-økonomiernes strukturelle omlægning, diversificering og konkurrenceevne ved at styrke deres kapacitet inden for produktion, udbud og handel

- e) at forbedre ØAF's kapacitet inden for handelspolitik og handelsrelaterede spørgsmål
 - f) at fastlægge og gennemføre effektive, forudsigelige og gennemsigtige lovgivningsmæssige rammer på regionalt plan for handel og investering i ØAF-partnerlandene og dermed skabe bedre forudsætninger for øgede investeringer og privatsektorinitiativer og
 - g) at styrke de eksisterende forbindelser mellem parterne på grundlag af solidaritet og gensidig interesse. I overensstemmelse med WTO-forpligtelserne er formålet med denne aftale derfor at styrke de kommercielle og økonomiske forbindelser, støtte en ny handelsdynamik mellem parterne ved en gradvis, asymmetrisk liberalisering af deres indbyrdes handel samt forstærke, udvide og uddybe samarbejdet på alle områder af relevans for handel og investering.
2. Denne aftale har også til formål i overensstemmelse med Cotonouaftalens artikel 34 og 35:
- a) at oprette en aftale i overensstemmelse med artikel XXIV i den almindelige overenskomst om told og udenrigshandel 1994 ("GATT 1994")
 - b) at lette videreførelsen af ØAF-partnerlandenes handel på betingelser, som ikke er mindre gunstige end under Cotonouaftalen
 - c) at fastlægge rammerne og emneområderne for eventuelle forhandlinger om andre spørgsmål, herunder handel med tjenesteydelser, handelsrelaterede spørgsmål som omhandlet i Cotonouaftalen og andre områder af interesse for begge parter.

ARTIKEL 3

Rendez-vous klausul

Parterne forpligter sig til at afslutte forhandlingerne i de emner, der er opført på listen nedenfor, senest fem (5) år efter denne aftales ikrafttrædelse:

- a) handel med tjenesteydelser
- b) handelsrelaterede spørgsmål, bl.a.:
 - i) konkurrencepolitik
 - ii) investeringer og udvikling af den private sektor
 - iii) handel, miljø og bæredygtig udvikling
 - iv) intellektuelle ejendomsrettigheder
 - v) gennemsigthed i forbindelse med offentlige udbud
- c) alle andre områder, som parterne måtte blive enige om.

ARTIKEL 4

Principper

Denne aftale er baseret på følgende principper:

- a) der tages udgangspunkt i de resultater, der er opnået ved Cotonouaftalen
- b) integrationen i ØAF-regionen styrkes

- c) det sikres, at der er asymmetri til fordel for ØAF-partnerlandene i forbindelse med handelsliberalisering og anvendelse af handelsrelaterede foranstaltninger og handelspolitiske beskyttelsesinstrumenter
- d) ØAF-partnerlandene skal have mulighed for opretholde deres regionale præferencer i forhold til andre afrikanske lande og regioner uden at skulle udvide dem til også at omfatte EU og
- e) der medvirkes til forbedring af ØAF-partnerlandenes kapacitet inden for produktion, udbud og handel.

DEL II: VAREHANDEL

ARTIKEL 5

Anvendelsesområde og mål

- 1. Bestemmelserne i denne del finder anvendelse på alle varer med oprindelse i EU-landene og i ØAF-partnerlandene.
- 2. Målene inden for varehandel er:
 - a) at sikre fuld told- og kvotefri adgang til EU's marked for varer med oprindelse i ØAF-partnerlandene på et sikkert, langsigtet og forudsigeligt grundlag i overensstemmelse med de i denne aftale fastsatte betingelser
 - b) gradvis at liberalisere ØAF-partnerlandenes markeder for varer med oprindelse i EU i overensstemmelse med de i denne aftale fastsatte betingelser og
 - c) at bevare og forbedre markedsadgangsbetingelserne for at sikre, at ØAF-partnerlandene fuldt ud drager fordel af den økonomiske partnerskabsaftale.

AFSNIT I: TOLD OG FRI BEVÆGELIGHED FOR VARER

ARTIKEL 6

Told

- 1. Told omfatter også afgifter af enhver art, der pålægges ved import af varer, eller enhver form for tillægsafgifter, der pålægges ved en sådan import, men ikke:
 - a) skatteligende afgifter, der opkræves for både importerede og lokalt producerede varer i overensstemmelse med artikel 20
 - b) antidumping-, udlignings- og beskyttelsesforanstaltninger, der anvendes i medfør af afsnit VI og
 - c) gebyrer og andre afgifter, der opkræves i medfør af artikel 8.
- 2. Den basistoldsats, der gøres til genstand for successive nedsættelser, er den, der er anført i parternes respektive toldafviklingsplaner.

ARTIKEL 7

Tarifiering af varer

- 1. Tarifieringen af de varer, der er omfattet af denne aftale, er fastsat i parternes respektive toldnomenklaturer i overensstemmelse med den internationale konvention om det harmoniserede varebeskrivelses- og varenomenklatursystem ("HS-konventionen").

2. Parterne udveksler alle nødvendige oplysninger inden for en frist på tre måneder efter en toldændring eller en ændring i HS-konventionen om de anvendte toldsatser og de tilsvarende nomenklaturer med de produkter, der er anført i bilag I og II.

ARTIKEL 8

Gebyrer og andre afgifter

De gebyrer og andre afgifter, der er omhandlet i artikel 6, litra c), begrænses beløbsmæssigt til de anslåede omkostninger ved de ydede tjenester og må ikke udgøre en indirekte beskyttelse af indenlandske produkter eller en beskatning af indførsel til fiskale formål. Der opkræves ikke handelsrelaterede gebyrer og afgifter for konsulære tjenester.

ARTIKEL 9

Oprindelsesregler

I denne del anvendes udtrykkene "med oprindelsesstatus", "med oprindelse i" og lignende udtryk om varer, der opfylder oprindelsesreglerne i protokol 1 til denne aftale.

ARTIKEL 10

Told på produkter med oprindelse i ØAF-partnerlandene

Produkter med oprindelse i ØAF-partnerlandene importeres toldfrit til EU på de i bilag I anførte betingelser.

ARTIKEL 11

Told på produkter med oprindelse i EU

Produkter med oprindelse i EU importeres til ØAF-partnerlandene på de betingelser, der er fastsat i listen over toldliberalisering i bilag II.

ARTIKEL 12

Status quo

1. Parterne er enige om ikke at forhøje tolden for produkter, der er genstand for liberalisering i henhold til denne aftale, med undtagelse af de foranstaltninger, der er vedtaget i henhold til artikel 48, 49 og 50.
2. For at bevare muligheden for den mere omfattende afrikanske regionale integrationsproces kan parterne i ØPA-Rådet beslutte at ændre det toldniveau, der er fastsat i bilag II a)-c), som kan anvendes på produkter med oprindelse i EU, når de importeres til ØAF-partnerlandene. Parterne sikrer, at en sådan ændring ikke fører til uoverensstemmelse mellem denne aftale og kravene i artikel XXIV i GATT 1994.

ARTIKEL 13

Varebevægelser

1. Der pålægges kun told én gang for varer med oprindelse i den ene part, der importeres til den anden parts territorium.
2. Told, der betales ved import til et ØAF-partnerland, tilbagebetales fuldt ud, når varerne forlader det ØAF-partnerland, hvortil de først blev indført, og importeres til

et andet ØAF-partnerland. Tolden betales i det ØAF-partnerland, hvor varerne forbruges.

3. Parterne er enige om at samarbejde med henblik på at lette varebevægelser og forenkle toldprocedurer.

ARTIKEL 14

Told og afgifter ved eksport

1. Parterne indfører ingen ny told eller nye afgifter ved eksport af varer til den anden part, der overstiger den told og de afgifter, som pålægges tilsvarende varer bestemt til indenlandsk salg.
2. Uanset stk. 1 kan ØAF-partnerlandene, efter forudgående underretning af EU, pålægge en midlertidig told eller afgift ved eksport af varer under følgende omstændigheder:
 - a) for at fremme den nationale industris udvikling
 - b) for at sikre valutastabilitet, når stigningen i verdensprisen på en eksportvare skaber risiko for en overvurdering af en valuta eller
 - c) for at beskytte indtægter, fødevaresikkerhed og miljø.
3. Sådanne afgifter bør gælde et begrænset antal produkter i et begrænset tidsrum og tages op til fornyet overvejelse i ØPA-Rådet efter 48 måneder.
4. Enhver gunstigere behandling, som består af eller i forbindelse med afgifter, der anvendes af ØAF-partnerlandene på eksport af produkter, der er bestemt til enhver stor handelsøkonomi, tildeles fra denne aftales ikrafttrædelse det samme produkt bestemt til EU's territorium.
5. I artikel 14 og 15 forstås ved "stor handelsøkonomi" ethvert udviklet land eller ethvert land, der året forud for ikrafttrædelsen af den i stk. 15 omhandlede frihandelsaftale tegnede sig for over 1 procent af verdenshandelen, eller enhver gruppe lande, der optræder enkeltvis, samlet eller gennem en frihandelsaftale, og som året forud for ikrafttrædelsen af den i artikel 15 omhandlede frihandelsaftale samlet tegnede sig for over 1,5 procent af verdenshandelen¹.

ARTIKEL 15

En gunstigere behandling som følge af en frihandelsaftale

1. Med hensyn til de varer, der er omfattet af denne del, indrømmer EU ØAF-partnerlandene enhver gunstigere behandling, som følger af EU's indgåelse af en frihandelsaftale med en tredjepart efter undertegnelsen af denne aftale.
2. Med hensyn til de varer, der er omfattet af denne del, indrømmer ØAF-partnerlandene EU enhver gunstigere behandling, som følger af ØAF-partnerlandenes indgåelse af en frihandelsaftale med en stor handelsøkonomi efter undertegnelsen af denne aftale. Såfremt EU kan bevise, at den har fået en mindre gunstig behandling end den, der tilbydes af ØAF-partnerlandene til enhver stor handelsøkonomi, hører parterne i videst muligt omfang hinanden og træffer i

¹ Denne beregning er baseret på WTO's officielle data om førende eksportører inden for verdenshandelen med varer (ekskl. handel EU-medlemsstaterne imellem).

fællesskab fra sag til sag afgørelse om, hvordan man bedst kan gennemføre bestemmelserne i dette stykke.

3. Bestemmelserne i denne del må ikke fortolkes således, at de forpligter parterne til at indrømme hinanden en præferencebehandling, som måtte følge af, at en af dem er part i en frihandelsaftale med en tredjepart på datoen for undertegnelsen af denne aftale.
4. Bestemmelserne i stk. 2 finder ikke anvendelse på handelsaftaler mellem ØAF-partnerlandene og lande i gruppen af stater i Afrika, Vestindien og Stillehavet eller andre afrikanske lande og regioner.
5. I denne artikel forstås ved "frihandelsaftale" en aftale, der i væsentlig grad liberaliserer handelen, og som i væsentlig grad fjerner diskriminerende foranstaltninger og/eller forbyder nye eller mere diskriminerende foranstaltninger mellem parterne ved denne aftales ikrafttrædelse eller inden for en rimelig tidshorisont.

ARTIKEL 16

Særlige bestemmelser om administrativt samarbejde

1. Parterne er enige om, at administrativt samarbejde er af afgørende betydning for gennemførelsen af og kontrollen med den præferencebehandling, der indrømmes i henhold til denne del, og understreger, at de er fast besluttet på at bekæmpe uregelmæssigheder og svig i toldspørgsmål og hermed beslægtede anliggender.
2. Har en part på grundlag af en objektiv oplysning fået bevis for manglende administrativt samarbejde og/eller uregelmæssigheder eller svig, kan den suspendere præferencebehandlingen af den eller de pågældende varer midlertidigt i overensstemmelse med denne artikel.
3. I denne artikel forstås ved manglende administrativt samarbejde bl.a.:
 - a) gentagen overtrædelse af forpligtelsen til at kontrollere varens eller varernes oprindelsesstatus
 - b) gentagne afslag på eller unødigt forsinkelse med at foretage og/eller give meddelelse om resultaterne af efterfølgende kontrol med oprindelsesbeviset
 - c) gentagne afslag på eller unødige forsinkelser med at give tilladelse til at udføre opgaver som led i det administrative samarbejde om at kontrollere ægtheden af dokumenter eller korrektheden af oplysninger, der er af betydning for indrømmelsen af den pågældende præferencebehandling.
4. Der kan bl.a. være tale om en konstatering af uregelmæssigheder eller svig, hvis der sker en hurtig og ikke tilstrækkeligt begrundet stigning i vareimporten til et niveau, der overskrider den anden parts sædvanlige produktions- og eksportkapacitet, og der foreligger objektive oplysninger om uregelmæssigheder eller svig.
5. Præferencebehandlingen kan midlertidigt suspenderes på følgende betingelser:
 - a) Den part, der på grundlag af en objektiv oplysning har fået bevis for manglende administrativt samarbejde og/eller uregelmæssigheder eller svig, underretter uden unødigt forsinkelse Komitéen af Højtstående Embedsmænd om konstateringen og den objektive oplysning og indleder på grundlag af alle relevante oplysninger og objektive beviser konsultationer i Komitéen af

Højststående Embedsmænd med henblik på at nå frem til en for begge parter acceptabel løsning.

- b) Har parterne indledt konsultationer i Komitéen af Højststående Embedsmænd, jf. ovenfor, og er de ikke nået frem til en acceptabel løsning senest tre (3) måneder efter underretningen, kan den berørte part midlertidigt suspendere den relevante præferencebehandling af den eller de pågældende produkter. ØPA-Rådet underrettes hurtigst muligt om en midlertidig suspension.
 - c) Midlertidige suspensioner i henhold til denne artikel begrænses til, hvad der er nødvendigt for at beskytte den berørte parts finansielle interesser. Suspensionerne må højst vare i seks (6) måneder og kan fornyes. De er genstand for regelmæssige konsultationer i Komitéen af Højststående Embedsmænd, navnlig med henblik på at bringe dem til ophør, så snart betingelserne for deres anvendelse ikke længere er til stede.
6. Samtidig med at Komitéen af Højststående Embedsmænd underrettes i henhold til denne artikels stk. 5, litra a), offentliggør den berørte part en meddelelse til importører i sin officielle tidende. Af meddelelsen til importørerne skal det fremgå, at det på grundlag af en objektiv oplysning er bevist, at der for den pågældende vare foreligger manglende administrativt samarbejde og/eller uregelmæssigheder eller svig.

ARTIKEL 17

Behandling af administrative fejl

Begår de kompetente myndigheder fejl i forvaltningen af præferenceordningen for eksport og særlig i anvendelsen af bestemmelserne i protokol 1 om definitionen af begrebet "produkter med oprindelsesstatus" og metoder for administrativt samarbejde, og får den pågældende fejl følger med hensyn til importafgifter, kan den part, der berøres af disse følger, anmode Komitéen af Højststående Embedsmænd om at undersøge mulighederne for indførelse af alle passende foranstaltninger til løsning af problemet.

ARTIKEL 18

Toldværdiansættelse

- 1. Artikel VII i GATT 1994 og WTO-aftalen om anvendelsen af artikel VII i GATT 1994 gælder for toldværdiansættelsesreglerne i samhandelen mellem parterne.
- 2. Parterne samarbejder med henblik på at nå frem til en fælles holdning til spørgsmål vedrørende toldværdiansættelse.

AFSNIT II: IKKE-TOLDMÆSSIGE FORANSTALTNINGER

ARTIKEL 19

Forbud mod kvantitative restriktioner

- 1. Alle forbud og restriktioner afskaffes ved import, eksport eller salg til eksport mellem parterne, bortset fra de i artikel 6 omhandlede gebyrer og afgifter, uanset om de gennemføres ved hjælp af kontingenter, import- eller eksportlicenser eller andre foranstaltninger, ved ikrafttrædelsen af denne aftale. Der indføres ingen nye foranstaltninger af denne art i handelen mellem parterne. Bestemmelserne i denne artikel berører ikke bestemmelserne i afsnit VI i denne del.

2. Bestemmelserne i stk. 1 gælder ikke følgende:
 - a) eksportforbud eller -restriktioner, der anvendes midlertidigt for at forebygge eller afhjælpe alvorlig mangel på fødevarer eller andre produkter, som er af væsentlig betydning for den eksporterende kontraherende part
 - b) import- og eksportforbud eller -restriktioner, som er nødvendige for anvendelsen af standarder eller forskrifter vedrørende klassificering eller markedsføring af varer i den internationale handel.

ARTIKEL 20

National behandling ved intern beskatning og regulering

1. Produkter, der har oprindelse i den ene part, må hverken direkte eller indirekte pålægges interne skatter eller andre interne afgifter af nogen art, som overstiger dem, der direkte eller indirekte finder anvendelse på den anden parts tilsvarende nationale produkter. Parterne må endvidere ikke anvende interne skatter eller andre interne afgifter til at beskytte deres respektive produktion.
2. Produkter, der har oprindelse i den ene part, indrømmes en behandling, der ikke er mindre gunstig end den, der indrømmes den anden parts tilsvarende nationale produkter i medfør af alle love og administrative bestemmelser og krav gældende for salg, udbud til salg, køb, transport, distribution eller brug. Bestemmelserne i dette stykke er ikke til hinder for anvendelse af differentierede takster for indenlandsk transport, som udelukkende beror på hensynet til transportmidlernes i økonomisk henseende mest hensigtsmæssige drift og ikke på varens oprindelse.
3. Ingen af parterne indfører eller opretholder intern kvantitativ regulering vedrørende blanding, forarbejdning eller anvendelse af produkter i bestemte mængder eller forhold, der direkte eller indirekte kræver, at en bestemt mængde eller andel af en vare, som er genstand for den pågældende regulering, skal leveres fra nationale forsyningskilder. Parterne må heller ikke anvende en intern kvantitativ regulering til at beskytte deres respektive produktion.
4. Bestemmelserne i denne artikel er ikke til hinder for, at der kan udbetales subsidier udelukkende til nationale producenter, herunder udbetalinger, hvortil anvendes provenuet af interne skatter eller afgifter, der er pålagt i overensstemmelse med denne artikel, og subsidier i form af offentlige myndigheders indkøb af nationale produkter.
5. Bestemmelserne i denne artikel finder ikke anvendelse på love, administrative bestemmelser, procedurer eller praksis vedrørende offentlige udbud.

ARTIKEL 21

God forvaltning på skatteområdet

Parterne erkender vigtigheden af at samarbejde om principper for god forvaltningspraksis på skatteområdet gennem de relevante myndigheder i overensstemmelse med deres respektive nationale love og bestemmelser.

AFSNIT III: TOLDSAMARBEJDE OG HANDELSLETTELSER

ARTIKEL 22

Anvendelsesområde og mål

1. Parterne anerkender vigtigheden af toldsamarbejde og handelslettelser i forbindelse med de skiftende globale handelsvilkår og enes om:
 - a) at styrke samarbejdet og sikre, at de relevante retsforskrifter og procedurer samt de relevante myndigheders administrative kapacitet opfylder målet om at fremme handelslettelser
 - b) at ØAF-partnerlandene har brug for overgangsperioder og kapacitetsopbygning med henblik på en gnidningsløs gennemførelse af bestemmelserne i dette afsnit.
2. Målene i dette afsnit er:
 - a) at fremme handelen mellem parterne
 - b) at fremme harmoniseringen af toldlovgivning og -procedurerne på regionalt plan
 - c) at yde støtte til ØAF-partnerlandene til at styrke handelslettelser
 - d) at yde støtte til ØAF-partnerlandenes toldmyndigheder til at gennemføre denne aftale og anden international bedste praksis på toldområdet
 - e) at fremme samarbejde mellem parternes toldmyndigheder og andre relevante grænsemyndigheder.

ARTIKEL 23

Toldsamarbejde og gensidig administrativ bistand

1. For at sikre efterlevelse af bestemmelserne i dette afsnit og effektivt opfylde målene i artikel 22 forpligter parterne sig til:
 - a) at udveksle oplysninger om toldlovgivning og -procedurer
 - b) at udforme fælles initiativer på områder, der aftales i fællesskab
 - c) at samarbejde inden for følgende områder:
 - i) modernisering af toldsystemer og -procedurer samt reduktion af toldbehandlingstiden
 - ii) forenkling og harmonisering af toldprocedurer og handelsformaliteter, herunder i forbindelse med import, eksport og transit
 - iii) styrkelse af regionale transitsystemer
 - iv) forbedring af gennemsigtigheden i overensstemmelse med artikel 24, stk. 3
 - v) kapacitetsopbygning, herunder finansiel og teknisk bistand til ØAF-partnerlandene
 - vi) et hvilket som helst andet område af toldvæsenet, som parterne enes om
 - d) så vidt muligt at indtage fælles holdninger i internationale organisationer, der beskæftiger sig med toldområdet og handelslettelser, såsom WTO, Verdenstoldorganisationen (WCO), De Forenede Nationer (FN) og De Forenede Nationers Konference om Told og Udvikling (UNCTAD)

- e) at tilskynde til koordinering mellem alle berørte organer, både i og mellem landene.
2. Uanset stk. 1 yder begge parter hinanden administrativ bistand i toldspørgsmål i overensstemmelse med bestemmelserne i protokol 2.

ARTIKEL 24

Toldlovgivning og -procedurer

1. Parterne er enige om, at deres respektive love og procedurer på handels- og toldområdet skal trække på internationale instrumenter og standarder, der gælder på dette område, herunder de væsentlige elementer i den reviderede Kyotokonvention om forenkling og harmonisering af toldprocedurerne, WCO's "Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade", WCO's datasæt og HS-konventionen.
2. Parterne er enige om, at deres respektive handels- og toldbestemmelser og -procedurer skal baseres på:
 - a) behovet for at beskytte og lette lovlig handel gennem effektiv håndhævelse og efterlevelse af de krav, der er fastsat i toldlovgivningen.
 - b) behovet for at undgå at lægge unødvendige og diskriminerende byrder på de økonomiske aktører for at sikre beskyttelse mod svig og korruption og for yderligere at begunstige de økonomiske aktører, der i høj grad efterlever reglerne inden for toldlovgivningen og -procedurerne
 - c) behovet for at anvende ét administrativt enhedsdokument eller et tilsvarende elektronisk dokument, ved udarbejdelsen af toldangivelser henholdsvis i EU og i ØAF-partnerlandene.
 - d) anvendelse af moderne toldteknikker, herunder risikovurdering, forenklede procedurer for import og frigivelse af varer, kontrol efter frigivelse og revision
 - e) den gradvise udvikling af systemer, herunder it-baserede systemer, til både eksport- og importtransaktioner, der kan lette udvekslingen af oplysninger mellem økonomiske aktører, toldmyndigheder og andre organer
 - f) princippet, der sikrer, at sanktioner for mindre overtrædelser af toldregulativerne eller procedurekravene er rimelige, og at anvendelsen ikke giver anledning til unødige forsinkelser af toldklareringen
 - g) en ordning med bindende afgørelser i toldspørgsmål, navnlig vedrørende tarifiering og oprindelsesregler, i overensstemmelse med deres respektive regionale og/eller nationale lovgivning
 - h) behovet for at anvende gebyrer og afgifter, som står i rimeligt forhold til den tjeneste, der er ydet i forhold til bestemte transaktioner, og som ikke beregnes på et ad valorem-grundlag Der opkræves ikke gebyrer og afgifter af konsulære tjenester i relation til handel med varer
 - i) afskaffelse af ethvert krav om obligatorisk inspektion før afsendelsen, jf. WTO-overenskomsten om inspektion før afsendelse, eller tilsvarende krav
 - j) afskaffelse af alle krav om obligatorisk anvendelse af toldklarere samt gennemsigtige, ikke-diskriminerende og forholdsmæssige regler for deres licenser.

3. For at forbedre arbejdsmetoderne og sikre gennemsigtighed og effektivitet i toldtransaktioner forpligter parterne sig til:
 - a) at tage yderligere skridt i retning af forenkling og standardisering af dokumenter og handelsformaliteter med henblik på hurtig frigivelse og toldbehandling af varer
 - b) at etablere effektive, hurtige og ikke-diskriminerende procedurer, som gør det muligt at påklage toldmyndighedernes og andre organers administrative handlinger, afgørelser og beslutninger vedrørende import, eksport eller varer i transit. Sådanne procedurer skal være lettilgængelige for alle virksomheder
 - c) at sikre, at integriteten opretholdes gennem anvendelse af foranstaltninger, der afspejler principperne i de relevante internationale konventioner og instrumenter .

ARTIKEL 25

Lettelse af transitforsendelser

1. Parterne sikrer fri transit gennem deres territorium via de mest hensigtsmæssige ruter. Eventuelle begrænsninger, kontrolforanstaltninger eller krav skal være ikke-diskriminerende og rimelige og skal anvendes ensartet.
2. En part kan kræve, at transittrafik gennem dennes territorium indføres ved det rigtige toldsted gennem udpegede ruter. Hvis en part kræver, at sådanne ruter anvendes, skal den gøre det i fuld overensstemmelse med artikel V, stk. 3, i GATT 1994.
3. Uden at dette berører retmæssig toldkontrol, indrømmer en part en ikke mindre gunstig behandling af varer i transit på sit eget territorium end den, der gives indenlandske varer.
4. Parterne anvender ordninger for transport under toldlukke, der tillader transit af varer uden betaling af told eller andre afgifter med tilsvarende virkning, forudsat at der gives passende garantier i overensstemmelse med regionale og/eller nationale toldlovgivninger.
5. Parterne fremmer og gennemfører regionale ordninger for transit.
6. Parterne fremmer koordinering mellem alle berørte organer, både i og mellem landene.
7. Parternes lovgivning skal trække på internationale instrumenter og standarder, der er relevante for transit.

ARTIKEL 26

Forbindelser med erhvervslivet

Parterne er enige om:

- a) at sikre, at alle retsfor skrifter, procedurer samt gebyrer og afgifter gøres offentligt tilgængelige, så vidt muligt elektronisk eller på anden hensigtsmæssig vis, og at de nødvendige forklaringer gives, når det er muligt
- b) på regelmæssig basis rettidigt at høre handelsrepræsentanter om lovgivningsforslag og procedurer vedrørende told- og handelsspørgsmål
- c) at indføre nye eller ændrede love og procedurer på en måde, der gør det muligt for forhandlere at forberede sig på at efterleve disse

- d) at offentliggøre relevante administrative oplysninger, navnlig om de relevante organers krav, om importprocedurer, åbningstider og arbejdsgang for toldkontorer i havne og ved grænseovergange samt om kontaktpunkter, hvor der kan fås oplysninger
- e) at tilskynde til samarbejde mellem de forskellige aktører og relevante myndigheder ved hjælp af ikke-vilkårlige og offentligt tilgængelige procedurer, som f.eks. aftalememoranda, baseret på de af WCO udsendte
- f) at bestræbe sig på at sikre, at deres respektive toldkrav og -procedurer mv. fortsat opfylder de erhvervsdrivendes behov, følger bedste praksis og forbliver så lidt handelsbegrænsende som muligt.

ARTIKEL 27

Overgangsbestemmelser

1. I lyset af behovet for at øge ØAF-partnerlandenes kapacitet inden for told og handelslettelser, og uden at dette berører deres WTO-forpligtelser, er parterne enige om, at ØAF-partnerlandene kan nyde godt af en overgangsperiode på fem (5) år efter denne aftales ikrafttrædelse til at opfylde forpligtelserne i artikel 23, 24 og 25.
2. Denne overgangsperiode kan forlænges yderligere med ØPA-Rådets tilladelse.

ARTIKEL 28

Harmonisering af toldstandarder på regionalt plan

Parterne accepterer og anerkender betydningen af at konsolidere harmoniseringen af toldstandarder og handelslettelsesforanstaltninger på regionalt plan, herunder indledningen af reformer inden for told og handelslettelser, hvor det er nødvendigt.

ARTIKEL 29

Et særligt udvalg for told og handelslettelser

1. Parterne opretter herved et særligt udvalg for told og handelslettelser, der skal bestå af deres repræsentanter, der har til opgave at:
 - a) træde sammen på et tidspunkt og med en dagsorden, som parterne fastlægger på forhånd
 - b) varetage formandskabet på skift mellem parterne
 - c) aflægge rapport til ØPA-Rådet.
2. Det Særlige Udvalg for Told og Handelslettelser har bl.a. til opgave:
 - a) at overvåge gennemførelsen og forvaltningen af dette afsnit og af protokollen om oprindelsesregler
 - b) at være forum for konsultationer om og drøftelse af alle spørgsmål vedrørende told, herunder oprindelsesregler, generelle toldprocedurer, toldværdiansættelse, tarifiering, transit og gensidig administrativ bistand i toldspørgsmål
 - c) at styrke samarbejdet om udvikling, anvendelse og håndhævelse af oprindelsesregler og hermed forbundne toldprocedurer, generelle toldprocedurer og gensidig administrativ bistand i toldspørgsmål
 - d) at styrke samarbejdet om kapacitetsopbygning og faglig bistand

- e) efter aftale mellem parterne at behandle alle andre spørgsmål vedrørende dette afsnit.

AFSNIT IV: SUNDHEDS- OG PLANTESUNDHEDSMÆSSIGE FORANSTALTNINGER

ARTIKEL 30

Anvendelsesområde og definitioner

1. Bestemmelserne i dette afsnit finder anvendelse på foranstaltninger, der er omfattet af Verdenshandelsorganisationens aftale om anvendelsen af sundheds- og plantesundhedsforanstaltninger (WTO's SPS-aftale).
2. For så vidt angår dette afsnit finder definitionerne, der anvendes i WTO SPS-aftalen, i Codex Alimentarius-Kommissionen, hos Verdensorganisationen for Dyresundhed og i den internationale plantebeskyttelseskonvention anvendelse, medmindre andet er fastsat.

ARTIKEL 31

Mål

Målene inden for anvendelsesområdet for sundheds- og plantesundhedsforanstaltninger er at:

- a) lette parternes interregionale samarbejde og den interregionale handel og samtidig beskytte menneskers, dyrs og planter sundhed og liv i overensstemmelse med WTO's SPS-aftale
- b) behandle problemer, der skyldes SPS-foranstaltninger i forbindelse med aftalte prioriterede sektorer og produkter, under behørig hensyntagen til regional integration
- c) fastsætte procedurer og nærmere bestemmelser for at lette samarbejdet i SPS-anliggender
- d) sikre gennemsigtighed med hensyn til SPS-foranstaltninger, der finder anvendelse på handel i og mellem parterne
- e) fremme interregional harmonisering af foranstaltninger efter internationale standarder i overensstemmelse med WTO's SPS-aftale, og udvikling af passende politikker, love og institutionelle rammer i ØAF-partnerlandene
- f) øge den effektive deltagelse af ØAF-partnerlandene i Codex Alimentarius-Kommissionen, i Verdensorganisationen for Dyresundhed og i den internationale plantebeskyttelseskonvention
- g) fremme samråd og udvekslinger mellem ØAF-partnerlandene og EU's institutioner og laboratorier
- h) fremme kapacitetsudviklingen med hensyn til at fastlægge og gennemføre regionale og nationale standarder i overensstemmelse med internationale krav med henblik på at lette den regionale integration
- i) opbygge og styrke ØAF-partnerlandenes kapacitet til at gennemføre og overvåge SPS-foranstaltninger i henhold til bestemmelserne i afsnit VI i del V, Økonomisk Samarbejde og Udviklingssamarbejde og
- j) fremme teknologioverførsel.

ARTIKEL 32

Rettigheder og forpligtelser

1. Parterne bekræfter deres rettigheder og forpligtelser i henhold til internationale traktater og aftaler, som de er part i, i forbindelse med dette afsnit.
2. Hver part:
 - a) har suveræn ret til at gennemføre sundheds- og plantesundhedsforanstaltninger, forudsat at sådanne foranstaltninger er i overensstemmelse med bestemmelserne i WTO's SPS-aftale
 - b) hører den anden part forud for indførelsen af nye SPS-foranstaltninger, via anmeldelsesmekanismer i henhold til WTO's SPS-aftale og, når det er nødvendigt, via parternes kontaktpunkter
 - c) yder støtte til den anden med hensyn til indsamling af oplysninger, der er nødvendige for at træffe informerede beslutninger
 - d) fremmer netværk, joint ventures, fælles forskning og udvikling mellem ØAF-partnerlandene og EU's institutioner og laboratorier.

ARTIKEL 33

Den videnskabelige begrundelse for foranstaltningerne

Med forbehold af bestemmelserne i dette afsnit skal parterne sikre, at indførelse, ændring eller modifikation af alle SPS-foranstaltninger på deres territorier baseres på videnskabelige begrundelser og i overensstemmelse med WTO's SPS-aftale.

ARTIKEL 34

Harmonisering

1. Alle parter tilstræber at opnå en harmonisering af deres respektive regler og procedurer med henblik på formulering af deres SPS-foranstaltninger, herunder inspektion, prøvning og certificeringsprocedurer, i overensstemmelse med WTO's SPS-aftale.
2. Komitéen af Højtstående Embedsmænd udarbejder nærmere bestemmelser for at støtte og overvåge denne harmoniseringsproces.

ARTIKEL 35

Ækvivalens

Parterne anvender principperne om ækvivalens i overensstemmelse med bestemmelserne i WTO's SPS-aftale. Med henblik herpå giver hver part den anden part efter anmodning rimelig adgang til at gennemføre inspektion, prøvning og andre relevante procedurer.

ARTIKEL 36

Inddeling i zoner og afgrænsning af segmenter

Parterne anerkender, fra sag til sag, udpegede områder, som er fri for skadegørere eller sygdomme, eller områder med lav forekomst af parasitter eller sygdomme som potentielle

kilder til vegetabiliske og animalske produkter under hensyntagen til bestemmelserne i artikel 6 WTO's SPS-aftale.

ARTIKEL 37

Underretning, undersøgelse og gennemsigtighed

1. Parterne sikrer gennemsigtighed i deres anvendelse af SPS-foranstaltninger i overensstemmelse med WTO's SPS-aftale.
2. Parterne erkender vigtigheden af effektive mekanismer for samråd, underretning og udveksling af oplysninger vedrørende SPS-foranstaltninger i overensstemmelse med WTO's SPS-aftale.
3. Den importerende part underretter den eksporterende part om eventuelle ændringer i dens SPS-importkrav, som kan påvirke den handel, der er omfattet af dette afsnit. Parterne forpligter sig også til at indføre mekanismer for udveksling af sådanne oplysninger.

ARTIKEL 38

Overensstemmelsesvurdering

Parterne enes med henblik på at sikre overholdelsen af SPS-standarder om procedurer for overensstemmelsesvurdering.

ARTIKEL 39

Udveksling af oplysninger og gennemsigtighed i handelsvilkår

Samarbejdet omfatter følgende aspekter:

1. informationsudveksling og konsultationer om ændringer af SPS-foranstaltninger, som kan påvirke produkter af eksportmæssig interesse for begge parter
2. udveksling af oplysninger på andre områder af potentiel relevans for deres handelsforbindelser, herunder hurtig varsling, videnskabelige udtalelser og arrangementer på specifik anmodning
3. forudgående varsel for at sikre, at ØAF-partnerlandene underrettes om nye SPS-foranstaltninger, som kan påvirke ØAF-eksporten til EU. Dette system skal bygge på eksisterende mekanismer i henhold til WTO's forpligtelser, navnlig artikel 7 i WTO's SPS-aftale
4. fremme af gennemsigtighed med hensyn til prøveudtagning, analyser og foranstaltninger efter offentlig kontrol af foderstoffer og fødevarer fra begge parter.

ARTIKEL 40

Kompetente Myndigheder

1. De kompetente myndigheder i ØAF-partnerlandene og EU er med henblik på gennemførelsen af foranstaltningerne i dette afsnit parternes respektive SPS-myndigheder.
2. De kompetente myndigheder, der er omhandlet i stk. 1, skal have den rolle, der er tildelt dem i henhold til WTO's SPS-aftale.

3. Parterne underretter hinanden om deres respektive kompetente myndigheder, der er omhandlet i stk. 1, og om eventuelle ændringer heraf.

AFSNIT V: STANDARDER, TEKNISKE FORSKRIFTER OG OVERENSSTEMMELSESVURDERING

ARTIKEL 41

Anvendelsesområde og definitioner

1. Bestemmelserne i dette afsnit finder anvendelse på udarbejdelsen, vedtagelsen og anvendelsen af tekniske forskrifter, standarder og overensstemmelsesvurdering som defineret i WTO-aftalen om tekniske handelshindringer (TBT-aftalen).
2. I forbindelse med dette afsnit finder definitionerne i TBT-aftalen anvendelse.

ARTIKEL 42

Rettigheder og forpligtelser

1. Parterne bekræfter deres rettigheder og forpligtelser i henhold til TBT-aftalen, samtidig med at de tager hensyn til deres rettigheder og forpligtelser under andre internationale aftaler, som både ØAF-partnerlandene og EU og dens medlemsstater er parter i, herunder bestemmelser vedrørende beskyttelse af miljøet og biodiversiteten i særdeleshed.
2. Parterne sikrer, at der ikke udarbejdes, vedtages eller anvendes tekniske forskrifter i den hensigt eller med den virkning at skabe unødvendige hindringer for handelen mellem parterne, jf. bestemmelserne i TBT-aftalen.

ARTIKEL 43

Aftaler om gensidig anerkendelse

Parterne kan forhandle aftaler om gensidig anerkendelse inden for sektorer af fælles økonomisk interesse.

ARTIKEL 44

Gennemsigtighed og underretning

1. Parterne bekræfter på ny deres forpligtelser vedrørende underretning om og udveksling af oplysninger om tekniske forskrifter, standarder og overensstemmelsesvurderingsprocedurer, jf. TBT-aftalen.
2. Parterne udveksler oplysninger om spørgsmål af potentiel relevans for deres handelsforbindelser, herunder hurtig varsling, videnskabelige udtalelser og arrangementer via deres informationskontorer.
3. Parterne kan samarbejde om at etablere og opretholde informationskontorer og etablere og opretholde fælles databaser.

ARTIKEL 45

Harmonisering

Parterne bestræber sig på at harmonisere deres standarder, tekniske forskrifter og overensstemmelsesvurderingsprocedurer.

ARTIKEL 46

Overensstemmelsesvurdering

1. Parterne bekræfter på ny deres tilsagn om overensstemmelsesvurdering i overensstemmelse med TBT-aftalen.
2. Parterne kan, under hensyntagen til omfanget af tilpasningen af deres tekniske forskrifter, standarder og infrastruktur for overensstemmelsesvurdering, overveje at forhandle aftaler om gensidig anerkendelse af procedurer for overensstemmelsesvurdering.

ARTIKEL 47

Tekniske regulerende organer

1. De regulerende organer i ØAF-partnerlandene er de kompetente myndigheder i ØAF-partnerlandene for så vidt angår gennemførelsen af de foranstaltninger, der er omhandlet i dette afsnit, som har ansvar for og beføjelser til at sikre eller fører tilsyn med gennemførelsen af standardisering, metrologi, akkreditering og overensstemmelsesvurdering.
2. Det organ, der i EU er ansvarligt for gennemførelsen af dette afsnit, er Europa-Kommissionen.
3. ØAF-partnerlandene underretter i overensstemmelse med denne aftale EU om deres respektive tekniske regulerende organer.

AFSNIT VI: HANDELSPOLITISKE BESKYTTELSESFORANSTALTNINGER

ARTIKEL 48

Antidumping- og udligningsforanstaltninger

1. Med forbehold af bestemmelserne i denne artikel er intet i denne aftale til hinder for, at EU eller ØAF-partnerlandene enkeltvis eller samlet kan indføre antidumping- eller udligningsforanstaltninger i overensstemmelse med de relevante WTO-aftaler. I forbindelse med denne artikel bestemmes oprindelse efter parternes ikke-præferentielle oprindelsesregler.
2. Inden der indføres en endelig antidumping- eller udligningstold på varer, som indføres af den ene af parterne, overvejer parterne muligheden for en konstruktiv løsning som omhandlet i de relevante WTO-aftaler.
3. Har en af parterne indført en antidumping- eller udligningsforanstaltning, skal der være et enkelt forum for domstolskontrol, inklusive appelstadiet.
4. Kan der pålægges antidumping- eller udligningsforanstaltninger på regionalt eller nationalt plan, sikrer parterne om nødvendigt, at de regionale og de nationale myndigheder ikke anvender sådanne foranstaltninger samtidigt på samme produkt.
5. Hver part meddeler den eksporterende part, at den har modtaget en behørigt dokumenteret klage, inden den indleder en eventuel undersøgelse.

6. Bestemmelserne i denne artikel finder anvendelse på alle undersøgelser, der indledes efter ikrafttrædelsen af denne aftale.
7. WTO's bestemmelser om tvistbilæggelse finder anvendelse på tvister i forbindelse med antidumping- eller udligningsforanstaltninger.

ARTIKEL 49

Multilaterale beskyttelsesforanstaltninger

1. Med forbehold af bestemmelserne i denne artikel er intet i denne aftale til hinder for, at ØAF-partnerlandene og EU kan indføre foranstaltninger i overensstemmelse med artikel XIX i GATT 1994, WTO-aftalen om beskyttelsesforanstaltninger og artikel 5 i WTO-aftalen om landbrug, der er vedhæftet Marrakeshoverenskomsten om oprettelse af Verdenshandelsorganisationen (WTO-aftalen om landbrug). I forbindelse med denne artikel bestemmes oprindelse efter parternes ikke-præferentielle oprindelsesregler.
2. Uanset stk. 1 undtager EU i betragtning af nærværende aftales overordnede udviklingsmål og ØAF-partnerlandenes beskedne økonomiske betydning import fra ØAF-partnerlandene fra enhver foranstaltning, der måtte træffes i medfør af artikel XIX i GATT 1994, WTO-aftalen om beskyttelsesforanstaltninger og artikel 5 i WTO-aftalen om landbrug.
3. Bestemmelserne i stk. 2 finder anvendelse i en periode på fem (5) år, der løber fra datoen for ikrafttrædelsen af denne aftale. Senest et hundrede og tyve (120) dage inden udløbet af denne periode tager ØPA-Rådet gennemførelsen af disse bestemmelser op til fornyet overvejelse i lyset af ØAF-partnerlandenes udviklingsbehov med henblik på at tage stilling til, om deres anvendelse bør forlænges med yderligere en periode.
4. Bestemmelserne i stk. 1 er underlagt WTO-forståelsen vedrørende reglerne og procedurerne for tvistbilæggelse.

ARTIKEL 50

Bilaterale beskyttelsesforanstaltninger

1. Efter at have undersøgt, om der er alternative løsninger, kan en part træffe beskyttelsesforanstaltninger af begrænset varighed, som fraviger bestemmelserne i artikel 10 og 11, på de betingelser og efter de procedurer, der er fastlagt i nærværende artikel.
2. De i stk. 1 omhandlede beskyttelsesforanstaltninger kan træffes, når en vare fra en af parterne importeres til den anden parts territorium i så forhøjede mængder og under sådanne vilkår, at det forårsager, eller der er fare for, at det vil forårsage:
 - a) alvorlig skade for indenlandske producenter af tilsvarende eller direkte konkurrerende produkter på den importerende parts territorium, eller
 - b) forstyrrelser i en økonomisk sektor, navnlig når disse forstyrrelser skaber store sociale problemer eller vanskeligheder, som kunne føre til en alvorlig forværrelse af den økonomiske situation i den importerende part, eller

- c) forstyrrelser på markederne for tilsvarende eller direkte konkurrerende landbrugsprodukter² eller i de mekanismer, der regulerer disse markeder.
3. De i denne artikel omhandlede beskyttelsesforanstaltninger må ikke gå ud over, hvad der er nødvendigt for at afhjælpe eller forhindre en alvorlig skade eller forstyrrelser som omhandlet i stk. 2 og stk. 5, litra b). Den importerende parts beskyttelsesforanstaltninger må kun være en eller flere af følgende:
- a) suspension af enhver yderligere nedsættelse af toldsatsen for den pågældende vare som omhandlet i denne aftale
 - b) forhøjelse af toldsatsen for den pågældende vare op til et niveau, der ikke overstiger den toldsats, der pålægges andre WTO-medlemmer, og
 - c) indførelse af toldkontingenter for den pågældende vare.
4. Importeres et produkt med oprindelse i ØAF-partnerlandene i så forhøjede mængder og under sådanne vilkår, at det forårsager, eller der er fare for, at det vil forårsage en skade eller forstyrrelser som omhandlet i stk. 2 i en eller flere regioner i EU's yderste periferi, kan EU træffe tilsyns- eller beskyttelsesforanstaltninger begrænset til den eller de pågældende regioner i overensstemmelse med procedurerne i stk. 6-9, jf. dog stk. 1, 2 og 3.
- 5.
- a) Importeres et produkt med oprindelse i EU i så forhøjede mængder og under sådanne vilkår, at det forårsager, eller der er fare for, at det vil forårsage en skade eller forstyrrelser som omhandlet i stk. 2 i ØAF-partnerlandene, kan ØAF-partnerlandene træffe tilsyns- eller beskyttelsesforanstaltninger begrænset til deres territorium i overensstemmelse med procedurerne i stk. 6-9, jf. dog stk. 1, 2 og 3.
 - b) ØAF-partnerlandene kan træffe beskyttelsesforanstaltninger i overensstemmelse med procedurerne i stk. 6-9, når et produkt med oprindelse i EU som følge af en toldnedsættelse importeres til deres territorium i så forhøjede mængder og under sådanne vilkår, at det forårsager, eller der er fare for, at det vil forårsage forstyrrelser for en nyoprettet industri, der fremstiller tilsvarende eller direkte konkurrerende produkter. Denne bestemmelse finder kun anvendelse i en periode på ti (10) år efter datoen for ikrafttrædelsen af denne aftale. Denne periode kan udvides af ØPA-Rådet i en periode på maksimalt fem (5) år.
- 6.
- a) De i denne artikel omhandlede beskyttelsesforanstaltninger opretholdes kun så længe, det måtte være nødvendigt for at forebygge eller afhjælpe en alvorlig skade eller forstyrrelser som defineret i stk. 2, 4 og 5.
 - b) De i denne artikel omhandlede beskyttelsesforanstaltninger anvendes i en periode på højst to (2) år. Hvis de omstændigheder, der lå til grund for indførelsen af beskyttelsesforanstaltninger, fortsat er til stede, kan de pågældende foranstaltninger forlænges med en yderligere periode på højst to (2) år. Anvender ØAF-partnerlandene en beskyttelsesforanstaltning, eller træffer EU en foranstaltning begrænset til en eller flere regioner i dens yderste periferi, kan den pågældende foranstaltning dog anvendes i en periode på højst fire (4) år, og hvis de omstændigheder, der lå til grund for indførelsen af

² I denne artikel forstås ved landbrugsprodukter de produkter, der er omfattet af bilag I til WTO-aftalen om landbrug.

beskyttelsesforanstaltninger, fortsat er til stede, kan den forlænges med en yderligere periode på fire (4) år.

- c) De i denne artikel omhandlede beskyttelsesforanstaltninger, der varer over et (1) år, skal ledsages af klare regler for deres gradvise afvikling senest ved udløbet af den fastsatte periode.
- d) De i denne artikel omhandlede beskyttelsesforanstaltninger må ved import af et produkt, som tidligere har været genstand for en sådan foranstaltning, ikke anvendes i en periode på mindst et (1) år efter foranstaltningens udløb.

7. Ved gennemførelsen af ovenstående stykker gælder følgende:

- a) Er en part af den opfattelse, at en af de i stk. 2, 4 og/eller 5 omhandlede omstændigheder er til stede, indbringer den straks sagen for Komitéen af Højtstående Embedsmænd til undersøgelse.
- b) Komitéen af Højtstående Embedsmænd kan om nødvendigt fremsætte anbefalinger for at afhjælpe de opståede omstændigheder. Hvis Komitéen af Højtstående Embedsmænd ikke senest 30 dage efter sagens indbringelse for komitéen har fremsat anbefalinger, der kan afhjælpe omstændighederne, og der ikke er fundet nogen anden tilfredsstillende løsning, kan den importerende part indføre passende foranstaltninger til afhjælpning af omstændighederne i overensstemmelse med denne artikel.
- c) ØAF-partnerlandene giver, før de træffer en foranstaltning i henhold til denne artikel, eller hurtigst muligt i de tilfælde, der er omfattet af stk. 8 i denne artikel, Komitéen af Højtstående Embedsmænd alle oplysninger, der er relevante for en fuldstændig undersøgelse af situationen, med henblik på at finde en for begge parter acceptabel løsning.
- d) Der vælges i medfør af denne artikel fortrinsvis sådanne beskyttelsesforanstaltninger, som forstyrrer anvendelsen af aftalen mindst muligt.
- e) Komitéen af Højtstående Embedsmænd underrettes straks skriftligt om enhver beskyttelsesforanstaltning, der træffes i medfør af denne artikel, og komitéen gør en sådan foranstaltning til genstand for periodiske konsultationer, navnlig med henblik på fastsættelse af en tidsplan, der gør det muligt at afskaffe den, så snart omstændighederne tillader det.

8. Er et øjeblikkeligt indgreb nødvendigt på grund af helt usædvanlige omstændigheder, kan den berørte importerende part træffe de i stk. 3, 4 eller 5 omhandlede foranstaltninger på midlertidig basis uden at opfylde kravene i stk. 7. Et sådant indgreb kan iværksættes for en periode på højst et hundrede og firs (180) dage, når foranstaltningerne træffes af EU, og to hundrede (200) dage, når de træffes af ØAF-partnerlandene, eller når de af EU trufne foranstaltninger er begrænset til en eller flere regioner i dets yderste periferi. En sådan midlertidig foranstaltnings varighed medregnes som en del af den indledende periode og en eventuel forlængelse som omhandlet i stk. 6. Når der træffes sådanne midlertidige foranstaltninger, tages der hensyn til alle involverede parter interesser, herunder deres udviklingsniveau. Den berørte importerende part underretter den anden part og indbringer straks sagen for Komitéen af Højtstående Embedsmænd til undersøgelse.

9. Hvis en importerende part iværksætter en administrativ procedure vedrørende importen af et produkt med det formål hurtigt at tilvejebringe oplysninger om en

udvikling i samhandelen, som kan medføre de i denne artikel omhandlede problemer, underretter den straks Komitéen af Højtstående Embedsmænd herom.

10. WTO-overenskomsten kan ikke påberåbes for at forhindre en part i at indføre beskyttelsesforanstaltninger i overensstemmelse med denne artikel.

DEL III: FISKERI

AFSNIT I: ALMINDELIGE BESTEMMELSER

ARTIKEL 51

Anvendelsesområde og principper

1. Samarbejdet om handel med fiskevarer og fiskeriudvikling dækker havfiskeri, ferskvandsfiskeri og akvakultur.
2. Parterne erkender, at fiskeri er en vigtig økonomisk ressource for ØAF-partnerlandene, bidrager betydeligt til ØAF-partnerlandenes økonomi og har stort potentiale med hensyn til regionens fremtidige økonomiske udvikling og bekæmpelse af fattigdom. Fiskeri er også en vigtig kilde til fødevarer og udenlandsk valuta.
3. Parterne erkender endvidere, at fiskeressourcerne også er af stor interesse for både EU og ØAF-partnerlandene, og er enige om at samarbejde om en bæredygtig udvikling og forvaltning af fiskerisektoren i begge parters interesse under hensyntagen til de økonomiske, miljømæssige og sociale virkninger.
4. Parterne er enige om, at en passende strategi for at fremme økonomisk vækst i fiskerisektoren og øge dens bidrag til ØAF-partnerlandenes økonomi under hensyntagen til bæredygtigheden på længere sigt bl.a. består i at skabe flere værdiforøgende aktiviteter i sektoren.

ARTIKEL 52

Principperne for samarbejdet

1. Samarbejdet inden for fiskeri bygger bl.a. på følgende principper:
 - a) støtte til udvikling og styrkelse af regional integration
 - b) fastholdelse af de resultater, der er opnået ved Cotonouaftalen
 - c) særlig og differentieret behandling
 - d) anvendelse af den bedste disponible videnskabelige viden vedrørende ressourcevurdering og -forvaltning
 - e) anvendelse af et system til overvågning af de miljømæssige, økonomiske og sociale virkninger i ØAF-partnerlandene
 - f) efterlevelse af eksisterende nationale love og relevante internationale instrumenter, herunder De Forenede Nationers havretskonvention (UNCLOS) samt regionale og subregionale aftaler
 - g) sikring og prioritering af de særlige behov, der gør sig gældende i forbindelse med små- og subsistensfiskeri.
2. Disse vejledende principper forventes at bidrage til en bæredygtig og ansvarlig udvikling af de levende ferskvandsressourcer, marine ressource og

akvakulturressourcer og til at optimere udbyttet af sektoren for denne og kommende generationer gennem øgede investeringer, kapacitetsopbygning og forbedret markedsadgang.

3. Parterne samarbejder for at sikre, at der ydes finansiel og anden støtte til forbedring af forarbejdningsvirksomhedernes konkurrenceevne og produktionskapacitet, diversificering af fiskerisektoren samt udvikling og forbedring af havnefaciliteterne i ØAF-partnerlandene.
4. De enkelte samarbejdsområder er udpeget i afsnit IV, i del V i denne aftale.

AFSNIT II: HAVFISKERI

ARTIKEL 53

Anvendelsesområde og mål

1. Bestemmelserne i dette afsnit finder anvendelse på udnyttelse, bevarelse og forvaltning af de marine fiskeressourcer og har til formål at optimere udbyttet af fiskeriet for ØAF-partnerlandene gennem investeringer, kapacitetsopbygning og forbedret markedsadgang.
2. Målene med samarbejdet er:
 - a) at fremme en bæredygtig udvikling og forvaltning af fiskeriet
 - b) at styrke samarbejdet for at sikre en bæredygtig udnyttelse og forvaltning af fiskeressourcerne, der udgør et stærkt grundlag for regional integration, eftersom kyst-ØAF-partnerlandene er fælles om en række vandrende arter, og intet ØAF-partnerland alene har kapacitet til at sikre ressourcernes bæredygtighed
 - c) at sikre en mere retfærdig fordeling af udbyttet i fiskerisektoren
 - d) at sikre effektiv overvågning og kontrol, som er nødvendig for at bekæmpe ulovligt, urapporteret og ureguleret fiskeri
 - e) at fremme effektiv udnyttelse, bevarelse og forvaltning af de levende marine ressourcer i den eksklusive økonomiske zone og de farvande, der hører under ØAF-partnerlandenes jurisdiktion, på grundlag af internationale instrumenter, herunder UNCLOS, i parternes sociale og økonomiske interesse
 - f) at fremme og udvikle den regionale og internationale handel på grundlag af bedste praksis
 - g) at skabe et gunstigt miljø, inkl. infrastruktur og kapacitetsopbygning, der kan sætte ØAF-partnerlandene i stand til at opfylde de strenge markedskrav til både industrielt og ikke-industrielt fiskeri
 - h) at støtte nationale og regionale politikker, der har til formål at øge produktiviteten og konkurrenceevnen i fiskerisektoren og
 - i) at skabe forbindelser til andre økonomiske sektorer.

ARTIKEL 54

Forvaltning og bevarelse af fiskeressourcer

1. Til bestemmelse af bæredygtige fangstmængder, fiskerikapacitet og andre forvaltningsstrategier anvendes forsigtighedsprincippet for at forebygge eller afhjælpe uønskede resultater såsom overkapacitet og overfiskning samt uønskede virkninger for økosystemer og småfiskeri.
2. Hvert enkelt ØAF-partnerland kan træffe passende foranstaltninger, herunder sæson- og redskabsrestriktioner, for at beskytte sine territoriale farvande og sikre små- og kystfiskeriets bæredygtighed.
3. Parterne forventes at fremme alle berørte ØAF-partnerlandes medlemskab af IOTC (Kommissionen for Tunfisk i Det Indiske Ocean) og andre relevante fiskeriorganisationer. De berørte ØAF-partnerlande koordinerer sammen med EU forvaltningen og bevarelsen af alle fiskearter, herunder tun og makrelfisk, og letter relevant videnskabelig forskning.
4. Foreligger der ikke tilstrækkelig videnskabelig dokumentation til, at den kompetente nationale myndighed kan fastsætte tærskler og målmængder for bæredygtig fangst i en eksklusiv økonomisk zone i ØAF-partnerlandene, giver parterne i samråd med den kompetente nationale myndighed og sammen med IOTC samt, hvis det er relevant, andre regionale fiskeriorganisationer, deres støtte til sådanne videnskabelige undersøgelser.
5. Parterne er enige om at træffe passende foranstaltninger, hvis en forøget fiskeriindsats fører til fangstmængder, som ligger over den bæredygtige målmængde som fastsat af den kompetente nationale myndighed.
6. For at bevare og forvalte fælles fiskebestande og stærkt vandrende fiskebestande sikrer EU og ØAF-partnerlandene, at fartøjer, der fører deres flag, overholder de relevante nationale, regionale og subregionale fiskeriforvaltningsforanstaltninger og de hertil relaterede nationale love og administrative bestemmelser.

ARTIKEL 55

Forvaltning af fartøjer og ordninger for håndtering af fangsten

1. Bestemmelser om forvaltning af fartøjer og ordninger for håndtering af fangsten, som udgår fra IOTC og andre relevante fiskeriorganisationer, skal iagttages. ØAF-partnerlandene og EU fastsætter de minimale vilkår og betingelser for overvågning og kontrol af fiskerfartøjer fra EU, som fisker i ØAF-partnerlandenes farvande, hvilket bl.a. bør omfatte følgende:
 - a) ØAF-partnerlandene etablerer et fartøjsovervågningssystem (FOS), og alle ØAF-partnerlandene skal anvende et kompatibelt FOS. ØAF-partnerlande, som ikke har noget FOS, vil få bistand fra EU til indførelse af et kompatibelt FOS.
 - b) Ud over et obligatorisk kompatibelt FOS skal alle kyst-ØAF-partnerlande sammen med EU udvikle andre mekanismer til at sikre effektiv overvågning og kontrol, og EU vil bistå ØAF-partnerlandene med at indføre og gennemføre et sådant – i fællesskab fastlagt - system.
 - c) EU og ØAF-partnerlandene har ret til at placere observatører om bord på fartøjer i både nationale og internationale farvande i henhold til klart formulerede procedurer for udstationering af observatører. Observatører aflønnes af de nationale regeringer, men alle omkostninger om bord afholdes af rederen. EU giver støtte til udgifterne til uddannelse af observatører.

- d) Der vil blive udarbejdet fælles ordninger for indberetning af fiskerioplysninger, som skal anvendes i hele regionen, og der vil blive fastsat minimumsbetingelser for indberetning.
 - e) Alle fartøjer, der lander eller omlader deres fangst i et ØAF-partnerland, gør dette i havne eller yderhavne. Omladning til havs er ikke tilladt, medmindre der foreligger særlige omstændigheder som fastsat af de relevante regionale fiskeriorganisationer. Parterne samarbejder om at udvikle og modernisere landings- og omladningsinfrastruktur, herunder kapacitet til udvikling af fiskevarer, i ØAF-partnerlandenes havne.
 - f) Indberetning af udsmid er obligatorisk. For at undgå udsmid bør man prioritere anvendelse af selektive fangstmetoder i overensstemmelse med IOTC's og relevante regionale fiskeriorganisationers principper. Bifangst skal så vidt muligt bringes i land.
2. Parterne er enige om at samarbejde om udarbejdelse og gennemførelse af nationale/regionale uddannelsesprogrammer for statsborgere fra ØAF-landene med henblik på at lette deres effektive deltagelse i fiskeindustrien. Har EU forhandlet en bilateral fiskeriaftale på plads, tilskyndes der til beskæftigelse af statsborgere fra ØAF-landene. ILO-erklæringen om grundlæggende principper og rettigheder i forbindelse med arbejdet gælder automatisk for søfolk på mønstret EU-fartøjer.
3. Parterne gør en koordineret indsats for at forbedre metoderne til forebyggelse, afværgelse og standsning af ulovligt, urapporteret og ureguleret fiskeri og træffer passende foranstaltninger med henblik herpå. Fiskerifartøjer, der foretager ulovligt, urapporteret og ureguleret fiskeri, bør beslaglægges, og ejerne bør retsforfølges af de kompetente myndigheder. De bør ikke på ny kunne fiske i ØAF-partnerlandenes farvande, medmindre der er opnået en forhåndsgodkendelse fra både flagstaten og de berørte ØAF-partnerlande og, hvis det er relevant, de berørte regionale fiskeriforvaltningsorganisationer.

AFSNIT III: UDVIKLING AF FERSKVANDSFISKERI OG AKVAKULTUR

ARTIKEL 56

Anvendelsesområde og mål

1. Bestemmelserne i dette afsnit finder anvendelse på udviklingen af ferskvandsfiskeri, kystfiskeri og akvakultur i ØAF-partnerlandene for så vidt angår kapacitetsopbygning, teknologioverførsel, SPS-standarder, investeringer og investeringsmidler, miljøbeskyttelse samt love og administrative bestemmelser.
2. Formålet med samarbejdet inden for udvikling af ferskvandsfiskeri og akvakultur vil være at fremme en bæredygtig udnyttelse af ferskvandsressourcerne og styrke akvakulturproduktionen, afhjælpe begrænsninger på udbudssiden, forbedre kvaliteten af fisk og fiskevarer for at opfylde de internationale SPS-foranstaltninger, forbedre adgangen til EU-markedet, imødegå interregionale handelshindringer, tiltrække kapital og investeringer til sektoren, opbygge kapacitet og lette private investorers adgang til finansiel støtte til udvikling af ferskvandsfiskeri og akvakultur.

DEL IV: LANDBRUG

ARTIKEL 57

Anvendelsesområde og definitioner

1. Bestemmelserne i denne del finder anvendelse på afgrøder og husdyr, herunder nyttige insekter.
2. I denne del og i afsnit II, i del V, forstås ved følgende definitioner:
 - a) Landbrug omfatter afgrøder, husdyr og nyttige insekter.
 - b) Landbrugsprodukter er de produkter, der er omfattet af bilag I til WTO-aftalen om landbrug.
 - c) Landbrugsfinansiering betyder, at der stilles finansielle ressourcer til rådighed til støtte for landbrugsrelaterede aktiviteter langs hele værdikæden, f.eks. som importerede goder, tjenesteydelser på landbrugsområdet, produktion, oplagring, distribution, forarbejdning og afsætning.
 - d) Rå- og hjælpestoffer til landbruget betyder alle stoffer eller materialer, udstyr og redskaber, der anvendes i produktionen og håndteringen af landbrugsprodukter.
 - e) Bæredygtig landbrugsteknologi betyder en teknologi, der er udformet med særligt hensyn til miljømæssige, sociale og økonomiske konsekvenser.
 - f) Fødevarer- og ernæringssikkerhed indebærer, at hele befolkningen til enhver tid har fysisk og økonomisk adgang til tilstrækkelige, sikre og nærende fødevarer til at kunne dække deres behov for et produktivt og sundt liv.
 - g) Indkomstsikkerhed defineres som passende og bæredygtig adgang til indkomst og ressourcer til at opfylde grundlæggende behov på en retfærdig måde (herunder tilstrækkelig adgang til mad, drikkevand, sundhed, uddannelse, boliger og tid til samfundsdeltagelse og social integration).
 - h) Naturkatastrofe er en følge af naturulykker, som f.eks. jordskred, tørke, jordskælv, vulkanudbrud, oversvømmelser, skadedyr og sygdomme.
 - i) Små landbrugere er producenter med begrænsede ressourcer og egen lille jordbesiddelse på mindre end to (2) hektarer, og hvis omfang er for lille til at tiltrække den levering af tjenesteydelser, der er nødvendig for at øge produktiviteten og forstærke markedsmulighederne.
 - j) Bæredygtig udvikling i forbindelse med denne del omfatter forvaltning og beskyttelse af naturressourcegrundlaget for økonomisk og social udvikling på en sådan måde, at der sigtes mod at opfylde menneskelige behov for de nuværende og kommende generationer.

ARTIKEL 58

Mål

1. Parterne er enige om, at det grundlæggende mål i denne del er bæredygtig udvikling af landbruget, som omfatter, men ikke er begrænset til fødevarer- og indkomstsikkerhed, udvikling af landdistrikterne og fattigdomsbekæmpelse i ØAF-partnerlandene.
2. Målene med denne aftale er at:

- a) fremme samarbejdet mellem parterne med henblik på at skabe velstand og forbedre livskvaliteten for dem, der er involveret i landbrugsaktiviteter gennem øget produktion, produktivitet og markedsandel
- b) forbedre fødevare- og ernæringssikkerhed i ØAF-partnerlandene ved at fremme værdiforøgelse, øge output, kvalitet, sikkerhed, markedsintegration, handel, tilgængelighed og adgang
- c) bidrage til lønnet beskæftigelse i hele værdikæden i den moderniserede landbrugssektor
- d) udvikle moderne og konkurrencedygtige landbrugsrelaterede industrier
- e) fremme bæredygtig udnyttelse og forvaltning af naturressourcer og kulturelle ressourcer ved at udvikle miljøvenlige og bæredygtige teknologier, der forbedrer landbrugets produktivitet
- f) bidrage til konkurrenceevnen ved at fremme værdiforøgelsen i hele forsyningskæden for at få markedsadgang
- g) forbedre producenternes indtægter ved at udvikle markedsføring af værdiforøgede landbrugsprodukter på markedet
- h) lette tilpasningen af landbrugssektoren og økonomien i landdistrikterne for at håndtere globale økonomiske ændringer
- i) mobilisere og øge de økonomiske resultater for små landbrugere gennem kapacitetsopbygning af landbrugsorganisationer
- j) forbedre handelen og gøre markedet mere tilgængeligt for landbrugsvarer, således at valutaandtjeningen øges
- k) forbedre infrastrukturen i ØAF-partnerlandene med henblik på at forbedre produktion, produktivitet, markedsføring og distribution af rå- og hjælpestoffer og produkter, med særlig hensyntagen til oplagring, sortering, håndtering, emballage og transport.

ARTIKEL 59

Almindelige principper

1. Parterne erkender vigtigheden af landbruget i ØAF-partnerlandenes økonomier som den vigtigste indtægtskilde for størstedelen af ØAF-partnerlandenes befolkning, som den primære faktor for fødevare- og ernæringssikkerhed og en potentiel sektor for høj vækst, merværdi og en kilde til eksportindtægter.
2. I betragtning af den multifunktionelle rolle, som landbruget spiller for ØAF-partnerlandenes økonomi, er parterne enige om at anvende en samlet tilgang til landbruget som grundlag for en bæredygtig udvikling.
3. Parterne er enige i at samarbejde om at fremme en bæredygtig vækst i landbrugssektoren, idet der tages hensyn til dens mange facetter og ØAF-partnerlandenes forskelligartede økonomiske, sociale, miljømæssige karakteristika og udviklingsstrategier.
4. Parterne erkender, at en mere omfattende integration af landbrugssektoren i ØAF-partnerlandene vil bidrage til at udvikle interregionale markeder og øge mulighederne for investeringer og udvikling af den private sektor.

5. Parterne anerkender betydningen af at støtte landbrugsproduktionen, at fremme værdiforøgelsen, handelen med landbrugsprodukter og markedsudviklingsinitiativer gennem passende instrumenter og at tilvejebringe egnede lovgivningsmæssige rammer for at tage højde for ændrede markedsvilkår. I denne henseende er parterne fast besluttet på at samarbejde for at tiltrække de nødvendige investeringer til ØAF-partnerlandene.
6. Parterne er enige om, at de prioriteter inden for landbruget, der overvejes i denne del, skal have en klar forbindelse til de pågældende regioners overordnede politiske ramme for fødevarer- og ernæringssikkerhed og bekæmpelse af fattigdom for at sikre konsekvens og vejledning i forbindelse med den regionale udvikling.

ARTIKEL 60

Omfattende dialog

1. Parterne etablerer en omfattende dialog om landbrug og udvikling af landdistrikter mellem ØAF og EU ("landbrugsdialogen") om alle spørgsmål, der er omfattet af denne del. Med landbrugsdialogen føres der tilsyn med, hvordan gennemførelsen af denne del skrider frem, og den vil være et forum for udveksling og samarbejde om parternes respektive nationale landbrugspolitikker og navnlig landbrugets rolle i ØAF-partnerlandene, for så vidt angår forøgelsen af landbrugsindtægterne, fødevarersikkerhed, bæredygtig anvendelse af ressourcer, udvikling af landdistrikterne og økonomisk vækst.
2. Landbrugsdialogen finder sted i Komitéen af Højtstående Embedsmænd, der nedsættes i henhold til artikel 106.
3. Parterne fastsætter procedurerne og vilkårene for landbrugsdialogen efter fælles aftale.

ARTIKEL 61

Regional integration

Parterne erkender, at integrationen af landbrugssektoren i ØAF-partnerlandene gennem den gradvise fjernelse af hindringer og tilvejebringelsen af passende lovgivningsmæssige og institutionelle rammer, harmoniseringen og tilpasningen af politikområder vil bidrage til at forstærke den regionale integrationsproces og derigennem bidrage til udviklingen af regionale markeder, hvilket vil øge mulighederne for investeringer og udviklingen af den private sektor.

ARTIKEL 62

Understøttende politikker

Parterne anerkender betydningen af at indføre og gennemføre politikker og institutionelle reformer, der kan understøtte og lette opfyldelsen af målene i denne del.

ARTIKEL 63

Bæredygtig udvikling af landbruget

Parterne samarbejder om at opnå en bæredygtig udvikling af landbruget med særligt fokus på at støtte sårbare landbefolkninger i ØAF-partnerlandene set i lyset af de skiftende globale produktions- og handelsmønstre samt forbrugernes smag og præferencer.

ARTIKEL 64

Fødevarer- og ernæringssikkerhed

1. Parterne er enige om, at bestemmelserne i denne aftale skal sætte ØAF-partnerlandene i stand til at gennemføre effektive foranstaltninger med henblik på at opnå fødevarer- og ernæringssikkerhed og en bæredygtig udvikling af landbruget og udvikle kommercielle landbrugsmarkeder i regionen med det formål at sikre fødevarer- og ernæringssikkerhed.
2. Parterne sikrer, at foranstaltninger, der træffes i henhold til denne del, tager sigte på at styrke fødevarer- og ernæringssikkerheden og undgå vedtagelse af foranstaltninger, der kunne bringe opfyldelsen af fødevarer- og ernæringssikkerhed hos husholdningerne og på nationalt og regionalt plan i fare.

ARTIKEL 65

Håndtering af værdikæder

Parterne er enige om at have en regional strategi, der skal styrke forsyningskapaciteten inden for landbruget, og udpege de delsektorer af landbruget, der har høj værdi, hvor regionen har konkurrencefordele, og drage fordel af investeringer, der kan lette overgangen fra komparative til konkurrencemæssige fordele.

ARTIKEL 66

Systemer til tidlig varslings

Parterne erkender behovet for at etablere, forbedre og styrke systemer til information om fødevarer- og ernæringssikkerhed, herunder nationale systemer til tidlig varslings samt vurdering af sårbarhed og overvågning, og gennemføre foranstaltninger til kapacitetsopbyggelse i forbindelse med og gennem eksisterende internationale og regionale mekanismer.

ARTIKEL 67

Teknologi

Parterne anerkender vigtigheden af moderne og bæredygtige landbrugsteknologier og er enige om at udvikle og fremme anvendelsen af moderne landbrugsteknologier, der omfatter:

- a) bæredygtige kunstvandings- og gødningsvandingsteknologier
- b) vævskultur og mikropropagering
- c) forbedret såsæd
- d) kunstig inseminering
- e) integreret bekæmpelse af skadegørere
- f) produktemballage
- g) teknologier for håndtering efter fangsten
- h) godkendte laboratorier
- i) bioteknologier
- j) risikovurdering og -håndtering.

ARTIKEL 68

Nationale politikforanstaltninger

1. Hver af parterne sikrer gennemsigtighed på området for landbrugsstøtte i forbindelse med handelen med landbrugsprodukter. Med dette for øje vil EU som led i landbrugsdialogen regelmæssigt aflægge rapport til ØAF-partnerlandene om retsgrundlaget for og formen og størrelsen af denne støtte. En sådan rapportering anses for at have fundet sted, hvis parterne eller en repræsentant for disse gør den tilgængelige på et offentligt tilgængeligt websted.
2. Fra ikrafttrædelsen af denne aftale yder EU ikke eksportrestitutioner for alle landbrugsprodukter til ØAF-partnerlandene. Dette forbud tages op til fornyet overvejelse i ØPA-Rådet efter 48 måneder.
3. Endvidere undersøger Komitéen af Højstående Embedsmænd de spørgsmål, der kan opstå i relation til adgangen for parternes landbrugsprodukter til hinandens markeder. Denne komité kan fremsætte henstillinger til ØPA-Rådet i henhold til artikel 107.

ARTIKEL 69

Produktion og afsætning af landbrugsvarer

1. Parterne anerkender de udfordringer, som ØAF-partnerlandene har på grund af deres afhængighed af eksporten af primære landbrugsvarer, der er underlagt store prisudsving og forringede bytteforhold, for så vidt angår valutaindtjening.
2. Parterne er enige om:
 - a) at styrke offentlig-private partnerskaber om investeringer i produktion, forarbejdning og afsætning af landbrugsvarer
 - b) at samarbejde om at udvikle kapacitet til at få adgang til nichemarkeder og fremme overensstemmelse med varestandarder for at opfylde sådanne markedskrav
 - c) at støtte diversificeringen af landbrugsproduktionen og eksportprodukter i ØAF-partnerlandene
 - d) at forbedre producenternes indtægter ved at udvikle markedsføringen af værdiforøgede landbrugsprodukter på markedet.

ARTIKEL 70

Overvågning

Parterne er enige om, at ØPA-Rådet skal revidere og overvåge gennemførelsen af deres forpligtelser i henhold til denne aftale. ØPA-Rådet sørger for den effektive overvågning af overholdelsen af forpligtelserne ved at sikre gennemsigtighed og giver parterne mulighed for at vurdere, hvordan disse forpligtelser bidrager til deres langsigtede mål med hensyn til at etablere et rimeligt og markedsorienteret system for handel med landbrugsprodukter.

ARTIKEL 71

Lande, der er nettoimportører af fødevarer

1. Parterne anerkender betydningen af at tackle de nettofødevareimporterende ØAF-partnerlandes problemer. Formålet med denne artikel er derfor at hjælpe de lande,

som er nettoimportører af fødevarer, med at udvikle programmer, der skal sikre fødevareressikkerheden.

2. Parterne er enige om:

- a) at tackle problemerne med fremstilling, opbevaring og distribution i ØAF-regionen
- b) at tilvejebringe fødevarehjælp internt fra ØAF-partnerlandene og fra andre afrikanske regionale økonomiske fællesskaber
- c) at forbedre koordineringen af fødevarehjælp.

3. Parterne er enige om at opretholde et passende fødevarehjælpsniveau under hensyntagen til de interesser, som modtagerne af fødevarehjælp har, og sikre, at de foranstaltninger, der er omhandlet i stk. 2, ikke utilsigtet hindrer levering af fødevarehjælp i nødsituationer.

4. Parterne sikrer, at fødevarehjælp ydes i fuld overensstemmelse med de foranstaltninger, der tager sigte på at forhindre, at lokale virksomheder trænges ud af markedet, hvilket omfatter:

- a) at det sikres, at alle fødevarehjælpsaktioner er nødvendige og har form af fuld gavebistand
- b) at foranstaltningerne ikke knyttes direkte eller indirekte til kommerciel eksport af landbrugsprodukter eller andre varer og tjenesteydelser.

ARTIKEL 72

Visse sektors betydning

1. Parterne anerkender, at:

- a) det er vigtigt for landbefolkningens indkomstsikkerhed at have en passende adgang til fødevarer, rent drikkevand, sundhedsydelser, uddannelsesmuligheder, bolig, og at kunne deltage i samfundet og opnå social integration
- b) udviklingen af langbrugsinfrastruktur, herunder produktion, forarbejdning, afsætning og distribution, spiller en afgørende rolle i ØAF-partnerlandenes socioøkonomiske udvikling af landdistrikter og regionale integration
- c) teknisk støtte i form af f.eks. uddannelse i landbrugsforskning, konsulent- og rådgivningstjenester er af stor betydning for at øge landbrugets produktivitet
- d) det er vigtigt at gøre det nemmere for landbruget at opnå finansiering for at kunne ændre landbrugssektoren i ØAF-partnerlandene. Der kræves finansiering til udviklingen af landbrugsteknologi, landbrugskredit og -forsikring, udvikling af infrastruktur og markeder samt uddannelse af landmænd, og
- e) en bæredygtig udvikling af landdistrikterne er vigtig for at forbedre levestandarden for befolkningen i landdistrikterne i ØAF-partnerlandene.

2. Parterne er enige om at samarbejde om indkomstsikkerhed, landbrugsinfrastruktur, teknisk støtte, finansieringstjenesteydelser inden for landbruget og udviklingen af landdistrikterne, som fastsat i afsnit II i del V.

ARTIKEL 73

Informationsudveksling og konsultation

1. Parterne er enige om at udveksle erfaringer og oplysninger om bedste praksis og om at konsultere hinanden om alle emner for at kunne opfylde målene i denne del.
2. Parterne er enige om:
 - a) udveksling af oplysninger om produktion og forbrug af landbrugsprodukter og handel hermed samt om markedsudviklingen for landbrugsprodukter
 - b) udveksling af information om investeringsmuligheder og -incitamenten i landbrugssektoren, herunder aktiviteter i mindre målestok
 - c) udveksling af oplysninger om politikker, love og administrative bestemmelser på landbrugsområdet mellem de to parter
 - d) drøftelse af de politiske og institutionelle ændringer, der er nødvendige for at understøtte omlægningen af landbrugssektoren samt udformningen og gennemførelsen af regionale politikker for landbrug og landdistriktsudvikling med sigte på regional integration
 - e) udveksling af synspunkter vedrørende nye og egnede teknologier samt politikker og foranstaltninger for landbrugsprodukter.

ARTIKEL 74

Geografiske betegnelser

1. Parterne erkender vigtigheden af geografiske betegnelser for bæredygtigt landbrug og udvikling af landdistrikter.
2. Parterne er enige om at samarbejde om identifikation, anerkendelse og registrering af produkter, som kan komme i betragtning til beskyttelse som geografiske betegnelser, og ethvert andet tiltag, der sigter mod at opnå beskyttelse for de udpegede produkter.

DEL V: ØKONOMISK SAMARBEJDE OG UDVIKLINGSSAMARBEJDE

ARTIKEL 75

Almindelige bestemmelser

1. I overensstemmelse med artikel 34 og 35 i AVS-EU-partnerskabsaftalen, der blev undertegnet i Cotonou den 23. juni 2000, med seneste rettelser bekræfter parterne på ny, at udviklingssamarbejde er et centralt element i partnerskabet og en væsentlig medvirkende faktor for virkeliggørelsen af målene i denne aftale.
2. Parterne er enige om at tage fat på ØAF-partnerlandenes udviklingsbehov ved at øge produktions- og udbudskapaciteten, befordre deres økonomiers strukturelle omlægning og konkurrenceevne og forbedre deres økonomiske diversificering og øge merværdien for at fremme bæredygtig udvikling og støtte den regionale integrationsproces.
3. Parterne forpligter sig til at samarbejde for at lette gennemførelsen af denne aftale og støtte strategier for regional integration og udvikling. Parterne er enige om, at samarbejdet skal baseres på delen om økonomisk samarbejde og udviklingssamarbejde og på ØPA-udviklingsplanen som supplement til ØAF-partnerlandenes regionale og nationale udviklingsstrategier. Planen og de tilsvarende

grundlæggende benchmarks, indikatorer og mål, som afspejler de behov, der er identificeret i ØAF-partnerlandene på tidspunktet for undertegnelsen, er vedlagt som bilag III(a) og bilag III(b). Disse revideres hvert femte (5) år. Samarbejdet tager form af finansiel og ikke-finansiel støtte til ØAF-partnerlandene.

4. I den henseende vil finansieringen af udviklingssamarbejdet mellem ØAF-partnerlandene og EU til gennemførelsen af denne aftale blive udført inden for rammerne af de relevante regler og procedurer, der er fastsat i Cotonouaftalen, særlig Den Europæiske Udviklingsfonds programmeringsprocedurer og inden for rammerne af de på hinanden følgende relevante instrumenter, der finansieres over Den Europæiske Unions almindelige budget. I den forbindelse er parterne, under hensyntagen til de nye udfordringer, der følger af øget regional integration og større konkurrence på verdensmarkedet, enige om, at et af de prioriterede områder vil være støtte til gennemførelsen af denne aftale. Parterne er enige om, at de finansielle instrumenter, der er fastlagt i Cotonouaftalen, gennemføres således, at de forventede fordele ved denne aftale bliver så store som muligt.
5. Med henblik på gennemførelsen af denne aftale, forpligter parterne sig til i fællesskab og individuelt at mobilisere ressourcer i henhold til retningslinjerne i de særlige bestemmelser i afsnit X om mobilisering af ressourcer.
6. I overensstemmelse med Pariserklæringen om bistandseffektivitet, der blev vedtaget i 2005, er parterne enige om i givet fald at anvende og støtte nationalt og/eller regionalt baserede gennemførelsesmekanismer, fonde og faciliteter til formidling og koordinering af ressourcer til gennemførelse af denne aftale.

ARTIKEL 76

Mål

Det økonomiske samarbejde og udviklingssamarbejdet tager sigte på:

- a) at fremme konkurrenceevnen i ØAF-partnerlandenes økonomier
- b) at opbygge kapacitet på udbudsområdet og muliggøre den gnidningsløse gennemførelse af denne aftale
- c) at ændre strukturen i ØAF-partnerlandenes økonomier ved at etablere et stærkt, konkurrencedygtigt og diversificeret økonomisk grundlag gennem styrkelse af produktion, distribution, transport og markedsføring
- d) udvikling af kapacitet inden for handel og evne til at tiltrække investeringer
- e) styrkelse af handels- og investeringspolitik og -lovgivning
- f) en forstærket regional integration.

ARTIKEL 77

Samarbejdsområder

Det økonomiske samarbejde og udviklingssamarbejdet omfatter følgende områder:

- a) infrastruktur
- b) landbrug og husdyr
- c) udvikling af den private sektor
- d) fiskeri

- e) vand og miljø
- f) spørgsmål om markedsadgang
 - i) SPS
 - ii) TBT
 - iii) told og handelslettelser i ØAF-partnerlandene
- g) ØPA-justeringsforanstaltninger
- h) mobilisering af ressourcer.

AFSNIT I: INFRASTRUKTUR

ARTIKEL 78

Anvendelsesområde og mål

1. Samarbejde om udvikling af fysisk infrastruktur skal navnlig omfatte transport, energi og informations- og kommunikationsteknologi.
2. Målene på dette område er at:
 - a) fremme ØAF-partnerlandenes konkurrenceevne
 - b) afhjælpe udbudsbegrænsninger på institutionelt, nationalt og regionalt plan og
 - c) styrke udviklingen af offentlig-private partnerskaber.

ARTIKEL 79

Transport

1. Samarbejde inden for transport skal omfatte vej-, jernbane-, luft- og søtransport.
2. Målene på dette område er at:
 - a) forbedre de nationale og regionale trafikforbindelser med henblik på at udbygge den regionale økonomiske integration
 - b) udvikle, omstrukturere, rehabilitere, opgradere og modernisere ØAF-partnerlandenes varige og effektive transportsystemer
 - c) forbedre person- og varetransporten og
 - d) lette adgangen til markeder ved hjælp af vej-, luft-, sø- og jernbanetransport samt transport ad indre vandveje.
3. Parterne er enige om at samarbejde på følgende områder, jf. artikel 75:
 - a) forvaltning af transportsystemer
 - b) forbedring, udvikling og modernisering af infrastruktur på alle niveauer, herunder udvikling af infrastrukturnetværk til intermodal transport
 - c) styrkelse af den institutionelle, tekniske og administrative kapacitet i ØAF-partnerlandene inden for kvalitetssikring, metrologi, standarder og overensstemmelsesvurdering
 - d) teknologiudvikling og -overførsel, innovation, informationsudveksling og -netværk og markedsføring

- e) tilskyndelse til oprettelse af partnerskaber, netværk og joint ventures mellem de økonomiske aktører
- f) forbedring af sikkerhed og pålidelighed i transportsektoren, herunder vejrprognoser, forvaltning af farligt gods og kriseforanstaltninger
- g) udvikling af regionale transportpolitikker og de lovgivningsmæssige rammer.

ARTIKEL 80

Energi

1. Samarbejde inden for energisektoren skal omfatte den offentlige og private sektors deltagelse i energiproduktion, transmission, distribution og tværnational handel med energi.
2. Målene på dette område er at:
 - a) udvikle, styrke og udvide regionens energiproduktionskapacitet
 - b) øge antallet af alternative energikilder
 - c) udvikle, styrke og udvide netværk
 - d) udvikle, styrke og udvide distribution og transmission
 - e) forbedre ØAF-partnerlandenes adgang til moderne, effektive, pålidelige, diversificerede og bæredygtige og vedvarende kilder til ren energi til konkurrencedygtige priser
 - f) styrke kapaciteten inden for produktion, distribution og forvaltning af energi på nationalt og regionalt plan
 - g) fremme netsammenkoblingen i relation til strømforsyning både i og uden for ØAF-partnerlandene med henblik på maksimal udnyttelse og
 - h) støtte etableringen af et gunstigt klima med henblik på at tiltrække investeringer i denne sektor.
3. Parterne er enige om at samarbejde på følgende områder, jf. artikel 75:
 - a) kapaciteten inden for produktion, transmission og distribution fra eksisterende energikilder, særlig vandkraft, jordolie og biomasse
 - b) diversificering af energimikset til også at omfatte andre potentielle energikilder, som er socialt og miljømæssigt acceptable, og som begrænser afhængigheden af olie
 - c) udviklingen af energiinfrastruktur, bl.a. i landdistrikter
 - d) udviklingen af passende reformer inden for energiregulering og -politik, herunder markedsføring og privatisering
 - e) fremme af netsammenkobling og samarbejde mellem regionerne inden for energiproduktion og -distribution
 - f) kapacitetsopbygning inden for menneskelige ressourcer, bedre forvaltning, servicestandarder og institutionelle strukturer
 - g) teknologiudvikling og -overførsel, forskning og udvikling (FoU), innovation, informationsudveksling, udvikling af databaser og netværk
 - h) partnerskaber, netværk og joint ventures.

ARTIKEL 81

Informations- og kommunikationsteknologi (IKT)

1. Samarbejde inden for IKT-sektoren skal omfatte: udviklingen af informations- og kommunikationsteknologier, konkurrenceevne, innovation og en gnidningsløs overgang til informationssamfundet.
2. Målene på dette område er at:
 - a) udvikle IKT-sektoren
 - b) forbedre IKT-sektorens bidrag til lettelse af handelen gennem e-tjenester, e-handel, e-forvaltning, e-sundhed, sikre transaktioner og andre elementer af betydning for samfundsøkonomien.
3. Parterne er enige om at samarbejde på følgende områder, jf. artikel 75:
 - a) IKT-netsammenkoblingen og omkostningseffektiviteten på nationalt, regionalt og globalt plan
 - b) udbredelse af nye informations- og kommunikationsteknologier
 - c) udvikling af love og administrative bestemmelser inden for IKT
 - d) udvikling, overførsel og anvendelse af teknologi, FoU, innovation, informationsudveksling og -netværk og markedsføring
 - e) kapacitetsopbygning inden for menneskelige ressourcer, forbedring af servicestandarder og institutionelle strukturer
 - f) partnerskaber, netværk og joint ventures mellem de økonomiske aktører
 - g) fremme af og støtte til udviklingen af nichemarkeder for IKT-baserede tjenesteydelser.

AFSNIT II: LANDBRUG

ARTIKEL 82

Anvendelsesområde og mål

1. Samarbejde under dette afsnit finder anvendelse på afgrøder og husdyr, herunder nyttige insekter.
2. Parterne er enige om, at hovedmålet i dette afsnit er bæredygtig udvikling af landbruget, som omfatter, men ikke er begrænset til fødevare- og indkomstsikkerhed, udvikling af landdistrikterne og fattigdomsbekæmpelse i ØAF-partnerlandene.
3. Dette afsnits øvrige mål er fastsat i artikel 58 i del IV.

ARTIKEL 83

Samarbejdsområder

1. Parterne anerkender landbrugssektorens betydning for ØAF-partnerlandenes økonomi og er enige om at samarbejde om fremme af dens omstilling for at øge dens konkurrenceevne, sikre fødevare- og ernæringssikkerhed og landdistrikternes udvikling og lette tilpasningen af landbruget og økonomien i landdistrikterne for at tage hensyn til virkningerne af gennemførelsen af denne aftale med særligt fokus på små landbrugere.

2. Parterne er enige om at samarbejde på følgende områder:

a) Regional Integration

Forbedring af adgangen til regionale og internationale markeder for landbrugsprodukter, herunder udvikling af markedssystemer og markedsudviklingsstrategier

b) Understøttende politikker

- i) udvikling af nationale og regionale landbrugspolitikker, love og administrative bestemmelser samt opbygning af den nødvendige kapacitet og støtte til institutionel udvikling
- ii) kapacitetsopbygning i ØAF-partnerlandene for at drage fuld fordel af øgede muligheder for handel og at maksimere fordelene ved handelsreformer.

c) Bæredygtig udvikling af landbruget

- i) gennemførelse af fælles aktiviteter på regionalt grundlag, herunder fremstilling af gødningstoffer, frøproduktion, hudsyravlsudvikling og plante- og dyresygdomsbekæmpelse
- ii) fremme og styrkelse af produktion, markedsføring, distribution og transport (PMDT) samt håndtering af landbrugsprodukter
- iii) kapacitetsopbygning med henblik på overholdelse af de internationale standarder vedrørende landbrugsproduktion, emballering og SPS-foranstaltninger.

d) Landbrugsinfrastruktur

- i) udvikling af landbrugsstøtteinfrastruktur, herunder bæredygtige kunstvandingssystemer, vandgenindvinding, lagring og forvaltning, markedsføring og sortering
- ii) udvikling af forsknings- og uddannelsesinfrastruktur, lagerfaciliteter og tilkørselsveje i lokalområderne
- iii) udvikling af infrastruktur til landbrugsproduktion
- iv) etablering af et landbrugsmeteorologicenter i ØAF-partnerlandene
- v) udvikling af moderne markedsinfrastruktur til udvidelse af nationale og regionale markeder.

e) Fødevarer- og ernæringssikkerhed

- i) kapacitetsopbygning i by- og landdistrikter til fremme af et bedre livsgrundlag, udryddelse af fattigdom og bæredygtig udvikling
- ii) diversificering af landbrugsproduktionen og udvikling af produkter, som dækker behovet for fødevarer- og ernæringssikkerhed i ØAF-partnerlandene
- iii) udformning og gennemførelse af programmer, der fører til øget produktion og produktivitet i landbrugssektoren, med særligt fokus på små landbrugere
- iv) kapacitetsudvikling inden for overholdelse af fødevarer- og ernæringssikkerhedsbestemmelser på nationalt og regionalt plan og
- v) udformning og gennemførelse af sociale tilpasningsprogrammer i regioner, der er ramt af naturkatastrofer.

f) Forvaltning af værdikæder

- i) fremme af anvendelsen af bæredygtige landbrugsteknologier og levering af nødvendige landbrugsinput
- ii) forbedring af landbrugssektorens produktion, produktivitet og konkurrenceevne gennem fremme af landbrugsrelaterede industrier
- iii) forbedring af værdiforøgelsen i hele forsyningskæden for landbrugsprodukter for at opfylde kravene på nationale, regionale og internationale markeder og
- iv) fremme af udviklingen af aktiviteter inden for forarbejdning, markedsføring, distribution og transport af landbrugsprodukter.

g) Systemer til tidlig varsling

- i) kapacitetsopbygning med hensyn til vurdering og formidling af oplysninger om de sandsynlige virkninger af forestående katastrofer i god tid for at træffe eventuelle foranstaltninger og sikre hurtig reaktionsevne
- ii) udvikling og forvaltning af nationale og regionale informationssystemer
- iii) udvikling, styrkelse og sammenkobling af systemer til tidlig varsling samt beredskabsplaner og strategier for katastrofehåndtering på nationalt og regionalt plan og
- iv) støtte til tilpasning til klimaændringer og modvirkningsmuligheder i ØAF-partnerlandene.

h) Produktion og afsætning af landbrugsvarer

- i) udvikling af kapacitet til at få adgang til nichemarkeder og fremme af overensstemmelse med varestandarder for at opfylde sådanne markedskrav
- ii) diversificering af landbrugsproduktionen og eksportprodukter i ØAF-partnerlandene
- iii) udvikling af moderne markedsinfrastruktur til udvidelse af nationale og regionale markeder og
- iv) udvikling af produktemballerings- og mærkningsordninger, der giver ØAF-partnerlandenes producenter mulighed for at opnå højere priser for råvareeksport.

i) Udvikling af landdistrikter

- i) kapacitetsopbygning blandt grupper af landbrugere i hele landbrugsværdikæden
- ii) forbedring af transport-, kommunikations- og markedsfaciliteter for rå- og hjælpestoffer til landbruget og markedsføring af produktionen
- iii) løsning af problemer vedrørende sociokulturelle hindringer som sproglige forskelle, forskelle med hensyn til læse- og skrivefærdigheder, kønsrelaterede skævheder og sundhedstilstanden i lokalområdet, der er af betydning for landbrugssystemernes art
- iv) forbedring af landbrugernes adgang til kredit og forvaltningen af naturlige og kulturelle ressourcer og
- v) udvikling af relevante politiske foranstaltninger til fremme af rettidig adgang til tilstrækkelige rå- og hjælpestoffer for små landbrugere.

j) Lande, der er nettoimportører af fødevarer

Løsning af problemerne med fremstilling, opbevaring og distribution af fødevarer i ØAF-partnerlandene.

k) Indkomstsikkerhed

- i) kapacitetsopbygning for udvikling af sociale tjenester for befolkningsgrupper i landdistrikter og bynære områder
- ii) forbedring af husholdningens samlede indkomst fra landbrugsproduktion ved hjælp af bl.a. diversificering, merværdi, beskæftigelse uden for landbruget og indførelse af nye bæredygtige landbrugsteknologier i ØAF-partnerlandene
- iii) forbedring af landbrugssektorens produktivitet i ØAF-partnerlandene og
- iv) øget anvendelse af bæredygtige landbrugsteknologier.

l) Tjenesteydelser i forbindelse med teknisk bistand

EU forpligter sig til at sikre ØAF-partnerlandene tilstrækkelige ressourcer og teknisk bistand til kapacitetsopbygning på en måde, der er forudsigelig og bæredygtig, på følgende områder:

- i) styrkelse af innovation og overførsel af teknologi, viden og FoU
- ii) udvikling og øget udnyttelse af mekanisering i ØAF-partnerlandenes landbrugssektor
- iii) etablering af anlæg til produktion af rå- og hjælpestoffer til landbruget og distributionssystemer i ØAF-partnerlandene
- iv) fremme og styrkelse af investeringer i landbrugsforskning, konsulenttjenester, uddannelse og konsulenttjenester inden for forskning, der skaber forbindelse med landbrugere
- v) oprettelse og styrkelse af regionale ekspertisecentre, herunder et landbrugsmeteorologicer, bioteknologi og analytiske og diagnostiske laboratorier for afgrøder, husdyr og jordbund, og
- vi) forbedring af adgangen til tjenesteydelser vedrørende fremstilling af planter og dyr, herunder husdyravl-, dyrlæge- og plantebeskyttelsestjenester.

m) Finansielle tjenesteydelser for landbruget

- i) styrkelse af finansielle tjenesteydelser for mindre producenter, forarbejdningsevirkomheder og forhandlere i landbrugssektoren
- ii) udvikling af regionalt ejede mekanismer eller en fond for landbrugsudvikling og udvikling i landdistrikterne
- iii) udvikling af mikrofinansieringsinstitutter og forsikringsordninger for landbruget
- iv) lettere adgang til kredit fra banker og andre finansieringsinstitutter for landbrugsproducenter, forhandlere og landbrugere og
- v) støtte til ØAF-partnerlandenes finansieringsinstitutter, som betjener landbrugssektoren og lettere adgang for den private sektor til kapitalmarkederne for at skaffe både kort- og langfristet kapital.

n) Geografiske betegnelser

- i) udvikling af politikker og retlige rammer for geografiske betegnelser
- ii) fastlæggelse af bestemmelser om geografiske betegnelser

- iii) udvikling af en adfærdskodeks for produktdefinition, for så vidt angår deres oprindelse
- iv) fremme af lokale organisationers og institutioners koordinering af lokale berørte parter arbejde vedrørende geografiske betegnelser og produkters overensstemmelse
- v) kapacitetsopbygning inden for identifikation, registrering, markedsføring, sporbarhed og overensstemmelse, hvad angår produkters geografiske betegnelser, og
- vi) udvikling af andre samarbejdsområder under dette afsnit, som kan opstå i fremtiden.

AFSNIT III: UDVIKLING AF DEN PRIVATE SEKTOR

ARTIKEL 84

Anvendelsesområde og mål

1. Samarbejde om udvikling af den private sektor omfatter investeringsfremme og virksomhedsudvikling.
2. Målene i dette afsnit er:
 - a) at skabe et gunstigt miljø for fremme af investeringer og private virksomheder, herunder udvikling af nye industrier, udenlandske direkte investeringer og teknologioverførsel
 - b) at forbedre forsyningskapaciteten, konkurrenceevnen og værdiforøgelsen
 - c) at forbedre adgangen til finansiering fra EU's finansielle institutioner som f.eks. Den Europæiske Investeringsbank
 - d) at opbygge kapacitet og give institutionel støtte til udvikling af institutioner i den private sektor, herunder f.eks. investeringsfremmekontorer, apex-organer, handelskamre, sammenslutninger, kontaktpunkter og handelsfremmeinstitutioner
 - e) at udvikle og/eller styrke et sæt politiske og lovgivningsmæssige rammer, der fremmer og beskytter investeringer
 - f) at forbedre AVS-EU-institutionernes fælles støtte- og gennemførelsesmekanismer for den private sektor, herunder bl.a. Det Tekniske Center for Samarbejde på Landbrugsområdet og i Landdistrikter (TCL), med henblik på fremme af investeringer i ØAF-partnerlandene og
 - g) at skabe og styrke partnerskaber, joint ventures, underentrepriser, outsourcing og netværk.

ARTIKEL 85

Investeringsfremme

Parterne er enige om at fremme investeringer i ØAF-partnerlandene på følgende områder:

- a) støtte til reformer af politikker, love og administrative bestemmelser

- b) støtte til forbedring af den institutionelle kapacitet, herunder kapacitetsopbygning hos investeringsfremmekontorer i ØAF-partnerlandene og institutioner, der beskæftiger sig med at fremme og lette udenlandske og lokale investeringer
- c) støtte til etableringen af passende administrative strukturer, herunder kvikskranker, for accept og gennemførelse af investeringer
- d) støtte til oprettelse af et forudsigeligt og sikkert investeringsklima præget af kontinuitet
- e) støtte til ØAF-partnerlandenes indsats for at udforme indtægtsskabende instrumenter til mobilisering af investeringsmidler
- f) oprettelse af og støtte til risikosikringsordninger, der fungerer som en mekanisme til afbødning af risici, for at øge investorenes tillid til ØAF-partnerlandene
- g) støtte til etablering af mekanismer for udveksling af oplysninger mellem ØAF-partnerlandenes investeringskontorer og deres modparter i EU
- h) fremme af investeringer i ØAF-partnerlandene fra EU's private sektor
- i) støtte til etablering af finansielle rammer og instrumenter, der er tilpasset til SMV'ers investeringsbehov og
- j) fremme af partnerskaber gennem joint ventures og finansiering.

ARTIKEL 86

Virksomhedsudvikling

Parterne er enige om at samarbejde om virksomhedsudvikling i ØAF-partnerlandene gennem støtte til:

- a) fremme af erhvervsdialog, samarbejde og partnerskaber mellem enheder i den private sektor i henholdsvis ØAF og EU
- b) en indsats for at fremme mikrovirksomheder og små og mellemstore virksomheder og integrere disse i det almindelige erhvervsliv
- c) fremme af effektiv produktion og markedsføring blandt ØAF-partnerlandenes virksomheder
- d) gennemførelse af ØAF-partnerlandenes udviklingsstrategier for den private sektor
- e) fremme af et miljø, der er gunstigt for udvikling og vækst i mikrovirksomheder og små og mellemstore virksomheder
- f) den private sektors organisationers kapacitet til at overholde internationale standarder
- g) beskyttelse af innovationer mod piratkopiering og
- h) ØAF-partnerlandenes kapacitet til efterforskning efter samt udnyttelse og markedsføring af naturressourcer.

AFSNIT IV: FISKERI

ARTIKEL 87

Samarbejdsområder

Samarbejdet om fiskeri dækker havfiskeri, ferskvandsfiskeri og akvakultur.

ARTIKEL 88

Samarbejdsområder på havfiskeriområdet

1. Samarbejdet på havfiskeriområdet omfatter:
 - a) forvaltning og bevarelse af fiskeressourcer
 - b) forvaltning af fartøjer og ordninger for håndtering af fangsten
 - c) finansielle og handelsmæssige foranstaltninger samt
 - d) udvikling af fiskeri og fiskeprodukter og marin akvakultur.
2. EU bidrager til mobilisering af ressourcerne med henblik på gennemførelse af det nævnte samarbejde på nationalt og regionalt plan, herunder støtte til regional kapacitetsopbygning.
3. Parterne er enige om at samarbejde på følgende områder, jf. bestemmelserne i denne aftales del III og artikel 75:
 - a) udvikling og forbedring af infrastruktur til opbevaring, markedsføring og distribution af fisk og fiskeprodukter
 - b) kapacitetsopbygning på nationalt og regionalt plan for at opfylde de tekniske krav vedrørende SPS/TBT/HACCP-systemet (Hazard Analysis Critical Control Point System), udvikling af systemer til overvågning og kontrol af ØAF-partnerlandenes eksklusive økonomiske zoner og indførelse og forvaltning af certificeringsordninger for bestemte former for havfiskeri
 - c) investeringer og teknologioverførsel inden for fiskeri, forarbejdning af fisk, havnetjenester, udvikling og forbedring af havnefaciliteter og diversificering af fiskeriet, således at det omfatter andre arter end tun, som er underudnyttede eller ikke udnyttede overhovedet.
 - d) joint ventures og netværk navnlig mellem mikrovirksomheder og små og mellemstore virksomheder og kystfiskere inden for fiskeriforsyningskæden
 - e) værdiforøgelse på fisk og
 - f) FoU vedrørende bestandsvurdering og bæredygtige niveauer.
4. Parterne forpligter sig til at samarbejde om at fremme oprettelse af joint ventures inden for fiskeriaktiviteter, forarbejdning af fisk, havnetjenester, forøgelse af produktionskapaciteten, forbedring af konkurrenceevnen i fiskeriet og de hermed forbundne industrier og tjenester, forarbejdning i efterfølgende led, udvikling og forbedring af havnefaciliteter og diversificering af fiskeriet, så det ud over tun også kommer til at omfatte andre arter, som er underudnyttede eller ikke udnyttede overhovedet.

ARTIKEL 89

Udvikling af ferskvandsfiskeri og akvakultur

Samarbejde om udvikling af ferskvandsfiskeri og akvakultur omfatter EU's bidrag til følgende områder:

- a) Kapacitetsopbygning og udvikling af eksportmarkeder gennem:
 - i) kapacitetsopbygning inden for industriel og ikke-industriel produktion, forarbejdning og produktdiversificering for at styrke konkurrenceevnen i

- regionens ferskvandsfiskeri- og akvakultursektor. Dette kan f.eks. opnås gennem oprettelse af centre for forskning og udvikling (FoU), herunder udvikling af akvakultur i forbindelse med kommercielle fiskebrug
- ii) kapacitetsopbygning inden for forvaltning af eksportkæder, herunder indførelse og forvaltning af certificeringsordninger for bestemte varegrupper, og gennemførelse af foranstaltninger for fiskeprodukter vedrørende salgsfremme, værdiforøgelse og nedbringelse af tab efter fangsten/indsamlingen
 - iii) forbedring af kapaciteten i regionen ved f.eks. at sætte de kompetente fiskerimyndigheder og sammenslutninger af forhandlere og fiskere i stand til at deltage i samhandelen med fiskevarer med EU og i uddannelsesprogrammer inden for produktudvikling og branding.
- b) Infrastruktur gennem:
- i) udvikling og forbedring af infrastruktur til ferskvandsfiskeri og akvakultur
 - ii) forbedring af adgangen til finansiering af infrastruktur, herunder alle former for udstyr.
- c) Teknologi gennem:
- i) udvikling af teknisk kapacitet, herunder fremme af værdiforøgende teknologi, f.eks. gennem overførsel af fiskeriteknologi fra EU til ØAF-partnerlandene
 - ii) styrkelse af fiskeriforvaltningskapaciteten i regionen, f.eks. gennem forskning og dataindsamlingssystemer og bidrag til passende fangst- og indsamlingsteknologier og teknologier for forvaltning efter fangsten/indsamlingen.
- d) Love og administrative bestemmelser gennem:
- i) udvikling af lovgivning om ferskvandsfiskeri og akvakultur og systemer til overvågning og kontrol
 - ii) udvikling af passende love og administrative bestemmelser vedrørende intellektuelle ejendomsrettigheder og kapacitetsopbygning med henblik på gennemførelsen heraf i den internationale handel
 - iii) beskyttelse af miljømærkning og intellektuel ejendomsret.
- e) Investering og finansiering gennem:
- i) fremme af joint ventures og andre former for blandede investeringer mellem interessenter i parterne, f.eks. med henblik på metoder til at finde frem til investorer til joint venture-tiltag inden for ferskvandsfiskeri og akvakultur
 - ii) kreditfaciliteter til udvikling af små og mellemstore virksomheder og industrielt ferskvandsfiskeri.
- f) Miljøbeskyttelse og bevarelse af fiskebestande gennem:
- i) foranstaltninger, der skal sikre, at fiskerierhvervet bidrager til miljøbeskyttelse, og forholdsregler mod nedfiskning af bestande, opretholdelse af den biologiske mangfoldighed og forsigtig indførelse af eksotiske arter i akvakultur, f.eks. således at forsigtig indførelse af eksotiske arter kun sker i reglementerede/lukkede områder i samråd med alle berørte nabolande.
- g) Socioøkonomiske og fattigdomsbekæmpende foranstaltninger gennem:

- i) fremme af små og mellemstore virksomheder på fiskeriområdet i alle led - fiskeri, forarbejdning og handel - ved at opbygge kapacitet i ØAF-partnerlandene til at deltage i samhandelen med EU
- ii) marginalgruppers deltagelse i fiskerierhvervet ved f.eks. at fremme ligestilling mellem kønnene og navnlig ved at give kvinder, der allerede er beskæftiget i fiskerierhvervet eller agter at gå ind i erhvervet, bedre forudsætninger. Andre ugunstigt stillede grupper, der har det nødvendige potentiale, skal også omfattes af sådanne tiltag som led i en bæredygtig økonomisk udvikling.

AFSNIT V: VAND OG MILJØ

ARTIKEL 90

Anvendelsesområde og mål

1. Samarbejde under dette afsnit omfatter naturressourcer, navnlig vand, miljø og biodiversitet.
2. Målene for samarbejdet under dette afsnit er at:
 - a) styrke forbindelsen mellem handel og miljø
 - b) støtte gennemførelse af internationale miljøaftaler, -konventioner og -traktater
 - c) sikre en balance mellem miljøhensynet og fattigdomsbekæmpelse
 - d) beskytte miljøet og styrke bevarelsen af den biologiske mangfoldighed og genressourcer
 - e) fremme en retfærdig og bæredygtig udnyttelse af naturressourcer
 - f) fremme og tilskynde til bæredygtig udnyttelse af fælles ressourcer
 - g) fremme den offentlige og den private sektors deltagelse i forvaltningen af naturressourcer.

ARTIKEL 91

Vandressourcer

1. Samarbejde om vandressourcer omfatter kunstvanding, vandkraft, vandproduktion og -forsyning og beskyttelse af afvandingsområder.
2. Målene for samarbejdet på dette område er at:
 - a) udvikle bæredygtig anvendelse og forvaltning af vandressourcerne i ØAF-partnerlandene med henblik på at forbedre befolkningens eksistensgrundlag i ØAF-partnerlandene
 - b) fremme et regionalt samarbejde med henblik på bæredygtig udnyttelse af grænseoverskridende vandressourcer
 - c) udvikle vandforsyningsinfrastruktur i produktionssektoren.
3. Parterne er enige om at samarbejde på følgende områder, jf. artikel 75:
 - a) udvikling af vandforsyningsinfrastruktur i regionen
 - b) udvikling af relevante love og administrative bestemmelser
 - c) integreret vandressourceforvaltning

- d) kapacitetsopbygning inden for menneskelige ressourcer, forbedring af servicestandarder, vandforvaltning og institutionelle strukturer
- e) oprettelse af partnerskaber, netværk og joint ventures mellem erhvervsdrivende
- f) fremme af udvikling, overførsel og anvendelse af teknologi, FoU, innovation samt informationsudveksling og -netværk
- g) udvikling af vandforureningsbekæmpelse, vandrensning og vandbeskyttelse samt spildevandsbehandling og -bortskaffelse
- h) fremme af bæredygtig kunstvanding.

ARTIKEL 92

Miljø

1. Samarbejde på miljøområdet omfatter beskyttelse og bæredygtig forvaltning af miljøet og gennemførelse af handelsrelaterede miljøpolitikker.
2. Målene for samarbejdet på dette område er at:
 - a) beskytte, genoprette og bevare miljøet og den biologiske mangfoldighed, dvs. planter, dyr og mikrobielle genressourcer, herunder deres økosystemer
 - b) udvikle industrier i ØAF-partnerlandene, der anvender miljøvenlige teknologier
 - c) fremme udvikling, overførsel og anvendelse af teknologi, forskning og udvikling, innovation og udveksling af oplysninger.
3. Parterne er enige om at samarbejde på følgende områder, jf. artikel 75:
 - a) gennemførelse af internationale miljøaftaler, -konventioner og -traktater
 - b) styrkelse og fremme af en retfærdig og bæredygtig udnyttelse, bevarelse og forvaltning af miljø og den biologiske mangfoldighed, herunder skovbrugsressourcerne og bestanden af vilde dyr og planter
 - c) styrkelse af de institutionelle og retlige rammer og af kapaciteten til at udvikle, gennemføre, forvalte og håndhæve love og administrative bestemmelser, standarder og politikker på miljøområdet
 - d) oprettelse af partnerskaber, netværk og joint ventures mellem erhvervsdrivende
 - e) forebyggelse og afbødning af natur- og miljøkatastrofer og tab af biologisk mangfoldighed
 - f) fremme af udvikling, tilpasning, overførsel og anvendelse af teknologi, FoU og innovation
 - g) beskyttelse og forvaltning af kystressourcer, marine ressourcer og af dyrkede og vilde indigene biologiske og genetiske ressourcer
 - h) udvikling af alternative miljøvenlige aktiviteter og levestandarder
 - i) produktion af og fremme af handelen med varer og tjenesteydelser, for hvilke miljømærkning er vigtig
 - j) udveksling af oplysninger og netværkssamarbejde om varer og hertil relaterede produktionsproces-, transport-, markedsførings- og mærkningskrav
 - k) udvikling af infrastrukturer for miljøvenlige varer

- l) inddragelse af lokalsamfundene i forvaltningen af den biologiske mangfoldighed, skovbrugsressourcerne og bestanden af vilde dyr og planter
- m) udvikling af affaldshåndtering og bortskaffelse af industrielt og giftigt affald
- n) fremme af de berørte parter deltagelse i den internationale miljødialog.

AFSNIT VI: SUNDHEDS- OG PLANTESUNDHEDSMÆSSIGE FORANSTALTNINGER

ARTIKEL 93

Anvendelsesområde og mål

1. Samarbejde under dette afsnit omfatter støtte og kapacitetsopbygning inden for harmonisering, inddeling i zoner og afgrænsning af segmenter, overensstemmelsesvurdering, udveksling af oplysninger og gennemsigtighed i handelsvilkår.
2. Målene for samarbejdet under dette afsnit er at:
 - a) lette parternes interregionale og intraregionale handel og samtidig beskytte menneskers, dyrs og planter sundhed og liv i overensstemmelse med WTO's SPS-aftale
 - b) løse problemer, der skyldes SPS-foranstaltninger i forbindelse med aftalte prioriterede sektorer og produkter, under behørig hensyntagen til regional integration
 - c) fastsætte procedurer og nærmere bestemmelser for at lette samarbejdet om SPS-anliggender
 - d) sikre gennemsigtighed med hensyn til SPS-foranstaltninger, der finder anvendelse på handel i og mellem parterne
 - e) fremme intraregional harmonisering af foranstaltninger efter internationale standarder i overensstemmelse med WTO's SPS-aftale, og udvikling af passende politikker, love og institutionelle rammer i ØAF-partnerlandene
 - f) øge ØAF-partnerlandenes effektive deltagelse i Codex Alimentarius-Kommissionen, i Verdensorganisationen for Dyresundhed (OIE) og i den internationale plantebeskyttelseskonvention
 - g) fremme samråd og udvekslinger mellem ØAF og EU's institutioner og laboratorier
 - h) fremme kapacitetsudviklingen med hensyn til at fastlægge og gennemføre regionale og nationale standarder i overensstemmelse med internationale krav med henblik på at lette den regionale integration
 - i) fastslå og forbedre ØAF-partnerlandenes kapacitet til at gennemføre og overvåge SPS-foranstaltninger i henhold til denne artikel og
 - j) fremme teknologioverførsel.
3. Parterne er enige om at samarbejde på følgende områder, jf. artikel 75:
 - a) støtte til ØAF-partnerlandenes indsats for at overholde SPS-foranstaltninger, herunder udvikling af passende administrative bestemmelser, politikker, spørgsmål vedrørende arbejdet i de relevante internationale

standardiseringsorganer, uddannelse, oplysningskampagner,
kapacitetsopbygning og teknisk bistand

- b) støtte til harmoniseringen af SPS-foranstaltninger i ØAF-partnerlandene og etablering af nationale SPS-koordinationsudvalg samt fremme af kapaciteten inden for sundhedskontrol i den offentlige og private sektor. De prioriterede områder omfatter udvikling og gennemførelse af et kvalitetsprogram, uddannelse og oplysningskampagner samt opførelse, opgradering, etablering, modernisering og akkreditering af laboratorier
- c) støtte i spørgsmål vedrørende arbejdet i relevante internationale standardiseringsorganer. Dette samarbejde kan omfatte uddannelse, oplysningskampagner, kapacitetsopbygning og teknisk bistand
- d) støtte på fiskeriområdet med henblik på udvikling af harmoniserede regionale regler, lovgivning og standarder for fiskeprodukter for at fremme samhandelen mellem parterne og i ØAF-regionen
- e) støtte med det formål at fremme samarbejdet mellem ØAF-partnerlandenes SPS-institutioner og tilsvarende SPS-institutioner i EU
- f) støtte til gennemførelsen af SPS-aftalen, navnlig styrkelse af ØAF-partnerlandenes kompetente myndigheder, underretning og informationskontorer
- g) støtte til deling og udveksling af oplysninger.

ARTIKEL 94

Harmonisering

1. Parterne tilstræber at opnå en harmonisering af deres respektive regler og procedurer med henblik på formulering af deres SPS-foranstaltninger, herunder inspektion, prøvning og certificeringsprocedurer i overensstemmelse med WTO's SPS-aftale.
2. ØAF-partnerlandene udvikler, med støtte fra EU, et program og en tidsplan for harmonisering af deres SPS-standarder.
3. Komitéen af Højtstående Embedsmænd udarbejder nærmere bestemmelser for at støtte og overvåge harmoniseringsprocessen i regionerne efter behov.

ARTIKEL 95

Inddeling i zoner og afgrænsning af segmenter

Parterne anerkender, fra sag til sag, udpegede områder, som er fri for skadegørere eller sygdomme, eller områder med lav forekomst af parasitter eller sygdomme som potentielle kilder til vegetabiliske og animalske produkter under hensyntagen til bestemmelserne i artikel 6 i WTO's SPS-aftale.

ARTIKEL 96

Særlig og differentieret behandling og teknisk bistand

1. EU indvilliger i at yde teknisk bistand og særlig og differentieret behandling i overensstemmelse med artikel 9 og 10 i WTO's SPS-aftale.

2. Parterne samarbejder med henblik på at imødekomme ØAF-partnerlandenes særlige behov, som opstår som følge af gennemførelsen af bestemmelserne i dette afsnit.
3. Parterne er enige om følgende prioriterede områder for teknisk bistand:
 - a) opbygning af teknisk kapacitet i den offentlige og private sektor i ØPA-partnerlandene for at muliggøre sundheds- og plantesundhedsmæssig kontrol, herunder uddannelse og information vedrørende inspektion, certificering, tilsyn og kontrol
 - b) styrkelse af teknisk kapacitet til gennemførelse og overvågning af SPS-foranstaltninger, herunder fremme af anvendelsen af internationale standarder
 - c) udvikling af kapacitet inden for risikoanalyse, harmonisering, overensstemmelse, prøvning, certificering, overvågning af restkoncentrationer, sporbarhed og akkreditering, bl.a. gennem opgradering eller oprettelse af laboratorier og andet udstyr, der kan hjælpe ØAF-partnerlandene med at efterleve internationale standarder
 - d) støtte til ØAF-partnerlandenes deltagelse i arbejdet i relevante internationale standardiseringsorganer
 - e) udvikling af ØAF-partnerlandenes evne til at deltage effektivt i underretningsprocesser.

AFSNIT VII: TEKNISKE HANDELSHINDRINGER

ARTIKEL 97

Anvendelsesområde og mål

1. Samarbejdet under dette afsnit omfatter udarbejdelsen, vedtagelsen og anvendelsen af tekniske forskrifter, standarder og overensstemmelsesvurderingsprocedurer som defineret i WTO-aftalen om tekniske handelshindringer (WTO's TBT-aftale).
2. Målene for samarbejdet under dette afsnit er følgende:
 - a) gradvist at fjerne de tekniske handelshindringer for at lette samhandelen mellem parterne og i ØAF-partnerlandene
 - b) at fremme regional integration mellem ØAF-partnerlandene gennem harmonisering af standarder, tekniske forskrifter og overensstemmelsesvurderingsprocedurer, der anvendes i ØAF-partnerlandene, i overensstemmelse med WTO's TBT-aftale
 - c) at fremme en mere udbredt brug af internationale tekniske forskrifter, standarder og overensstemmelsesvurderingsprocedurer, herunder sektorspecifikke foranstaltninger
 - d) at udvikle funktionelle forbindelser, joint ventures og fælles forsknings- og udviklingsarbejde mellem ØAF-partnerlandene og EU's standardiserings-, overensstemmelsesvurderings- og reguleringsmyndigheder
 - e) at forbedre markedsadgangen for produkter med oprindelse i ØAF-partnerlandene gennem forbedringer af deres produkters sikkerhed, kvalitet og konkurrenceevne

- f) at fremme en større anvendelse af bedste praksis på internationalt plan for tekniske forskrifter, internationale standarder og overensstemmelsesvurderingsprocedurer
- g) at sikre, at udarbejdelsen, vedtagelsen og anvendelsen af standarder og tekniske forskrifter er gennemsigtig og ikke skaber unødvendige hindringer for handelen mellem parterne, jf. bestemmelserne i WTO's TBT-aftale
- h) at støtte udviklingen af hensigtsmæssige administrative bestemmelser, politikker og reformer i ØAF-partnerlandene med henblik på at tage hensyn til internationalt anerkendte praksisser
- i) at bistå ØAF-partnerlandene med at gennemføre WTO's TBT-aftale og opfylde deres handelspartners tekniske krav inden for rammerne af WTO's TBT-aftale.

3. Parterne er enige om at samarbejde på følgende områder, jf. artikel 75:

- a) fremme af en mere udbredt anvendelse af internationale standarder, tekniske forskrifter og overensstemmelsesvurderinger, herunder sektorspecifikke foranstaltninger, på parternes områder
- b) støtte til ØAF-partnerlandenes kapacitetsopbygning inden for standardisering, metrologi, akkreditering og overensstemmelsesvurderingsprocedurer, herunder støtte til opgradering og oprettelse af laboratorier og relevante institutioner samt indkøb af relevant udstyr
- c) støtte til kvalitetsstyring og kvalitetsgaranti i udvalgte sektorer af betydning for ØAF-partnerlandene
- d) støtte til ØAF-partnerlandenes standardiseringsorganers og andre tekniske regulerende organers fulde deltagelse i internationale standardiseringsorganers arbejde og styrkelse af internationale standarders rolle som grundlag for tekniske forskrifter
- e) støtte til ØAF-partnerlandenes overensstemmelsesvurderingsorganers indsats for at opnå international akkreditering
- f) udvikling af funktionelle forbindelser mellem parternes institutioner for standardisering, overensstemmelsesvurdering og certificering
- g) støtte til udviklingen af en fælles forståelse om reguleringsmæssig praksis, herunder:
 - i) gennemsigthed i udarbejdelsen, vedtagelsen og anvendelsen af tekniske forskrifter, standarder og overensstemmelsesvurderingsprocedurer
 - ii) forskrifters og dermed forbundne overensstemmelsesvurderingsprocedurers nødvendighed og proportionalitet, herunder også brug af leverandørers overensstemmelseserklæring
 - iii) brug af internationale standarder som grundlag for tekniske forskrifter, undtagen hvor sådanne internationale standarder ville være et ineffektivt eller uegnet middel til at realisere de legitime mål, der forfølges
 - iv) håndhævelse af tekniske forskrifter og markedstilsynsaktiviteter og
 - v) udvikling af mekanismer og metoder for revision af de tekniske forskrifter, standarder og overensstemmelsesprocedurer

- h) indkredsning, prioritering og støtte til udvikling af den nødvendige tekniske infrastruktur og teknologioverførsel, hvad angår metrologi, standardisering, prøvning, certificering og akkreditering til støtte for tekniske forskrifter
- i) øget forskriftsmæssigt, teknisk og videnskabeligt samarbejde ved bl.a. at udveksle oplysninger, erfaringer og data med henblik på at forbedre tekniske forskrifters kvalitet og omfang og sikring af en effektiv anvendelse af forskriftskilder
- j) udvikling af kompatibilitet og konvergens mellem parternes respektive tekniske forskrifter, standarder og overensstemmelsesvurderingsprocedurer
- k) fremme af og tilskyndelse til bilateralt samarbejde mellem parternes respektive organisationer med ansvar for metrologi, standardisering, prøvning, certificering og akkreditering
- l) fremme af samarbejde mellem parterne og mellem ØAF-partnerlandene, hvad angår arbejdet i relevante internationale institutioner og organisationer og fora, der beskæftiger sig med tekniske handelshindringer.

AFSNIT VIII: TOLD OG HANDELSLETTelser

ARTIKEL 98

Anvendelsesområde og mål

1. Parterne anerkender vigtigheden af samarbejde om spørgsmål vedrørende told og handelslettelser i forbindelse med de skiftende globale handelsvilkår.
2. Parterne er enige om at styrke samarbejdet med henblik på at sikre, at den relevante lovgivning og de relevante procedurer samt de relevante myndigheders administrative kapacitet opfylder målene om at fremme handelslettelser.
3. Parterne anerkender behovet for en passende administrativ kapacitet til at opfylde disse mål. De er enige om, at ØAF-partnerlandene har brug for overgangsperioder og kapacitetsopbygning med henblik på en gnidningsløs gennemførelse af bestemmelserne i dette afsnit.
4. Målene for samarbejdet under dette afsnit er at:
 - a) fremme handelen mellem parterne
 - b) fremme harmoniseringen af toldlovgivning og -procedurerne på regionalt plan
 - c) yde støtte til ØAF-partnerlandenes indsats for at indføre handelslettelser
 - d) yde støtte til ØAF-partnerlandenes toldmyndigheder for at gennemføre denne aftale og anden international bedste praksis på toldområdet
 - e) fremme samarbejde mellem parternes toldmyndigheder og andre relevante grænsemyndigheder.
5. Parterne er enige om at samarbejde på følgende områder, jf. artikel 75:
 - a) udveksling af oplysninger om toldlovgivning og -procedurer
 - b) udformning af fælles initiativer på områder, der aftales i fællesskab
 - c) støtte til:

- i) modernisering af toldsystemer og -procedurer samt en reduktion af toldbehandlingstiden
 - ii) forenkling og harmonisering af toldprocedurer og handelsformaliteter, herunder i forbindelse med import, eksport og transit
 - iii) styrkelse af regionale transitsystemer
 - iv) forbedring af gennemsigtigheden i overensstemmelse med artikel 134
 - v) kapacitetsopbygning, herunder finansiel og teknisk bistand til ØAF-partnerlandene på dette område, og
 - vi) en hvilken som helst andet del af toldområdet, som parterne aftaler i fællesskab
- d) fastlæggelse, så vidt muligt, af fælles holdninger i internationale organisationer, der beskæftiger sig med told- og handelslettelser, f.eks. WTO, WCO, FN og UNCTAD
- e) fremme af koordinering mellem alle berørte organer, både i og mellem landene.
6. Parterne yder hinanden gensidig administrativ bistand i toldspørgsmål i overensstemmelse med bestemmelserne i protokol I om oprindelsesregler som følger:
- a) indførelse af procedurer og praksis, der afspejler internationale instrumenter og standarder for told og handelslettelser, herunder WTO-regler og WCO-instrumenter og -standarder
 - b) gennemførelse af aktiviteter, der tager sigte på at konsolidere harmoniseringen af toldstandarder og handelsfremmende foranstaltninger
 - c) anvendelse af moderne toldteknikker, herunder risikovurdering, bindende afgørelser, forenkledede procedurer, kontrol efter frigivelse og revisionsmetoder
 - d) automatisering af told- og andre handelsprocedurer, herunder elektronisk udveksling af told- og handelsoplysninger
 - e) uddannelse af toldembedsmænd og andre relevante embedsmænd i den offentlige og private sektor inden for told og handelslettelser og
 - f) et hvilket som helst andet område, som parterne enes om.

AFSNIT IX: ØPA-JUSTERINGSFORANSTALTNINGER

ARTIKEL 99

Anvendelsesområde og mål

1. Parterne erkender, at fjernelsen og/eller en betydelig reduktion af toldsatter, der er fastsat ved denne aftale, bliver en udfordring for ØAF-partnerlandene. Parterne er enige om, at denne særlige udfordring skal løses gennem oprettelsen af en ramme for kompensation.
2. Parterne erkender også, at gennemførelsen af denne aftale kan resultere i potentielle udfordringer, bl.a. sociale, økonomiske og miljømæssige udfordringer, for ØAF-partnerlandenes økonomi. Parterne er enige om, at disse udfordringer skal tages op gennem økonomiske foranstaltninger og udviklingssamarbejdsforanstaltninger.

3. Samarbejdet under dette afsnit tager sigte på at afhjælpe faktiske og potentielle tilpasningsudfordringer, der følger af gennemførelsen af denne aftale.

ARTIKEL 100

Samarbejdsområder

1. Med hensyn til tab af indtægter i forbindelse med reduktionen af told vil EU:
 - a) indgå i en styrket dialog om finanspolitiske tilpasningsforanstaltninger og reformer
 - b) fastlægge samarbejdsmetoder for at støtte finanspolitiske reformer
 - c) yde finansielle ressourcer til midlertidigt at dække det aftalte tab af offentlige indtægter som følge af afskaffelse eller væsentlig reduktion af toldtarifferne.
2. For at sikre, at ØAF-partnerlandenes økonomier drager fuld fordel af denne aftale, indvilliger EU i at samarbejde med ØAF-partnerlandene om at gennemføre relevante samarbejdsaktiviteter, der tager sigte på:
 - a) at forbedre konkurrenceevnen i produktionssektorerne i ØAF-staterne
 - b) at forbedre den produktive og faglige kapacitet hos arbejdsstyrken i ØAF-partnerlandene, herunder uddannelse af arbejdstagere, der bliver arbejdsløse som følge af virksomhedslukninger, også for at give dem nye kvalifikationer til nye aktiviteter osv.
 - c) at støtte foranstaltninger, der skal skabe et bæredygtigt miljø
 - d) at opbygge kapacitet med henblik på at forbedre den makroøkonomiske disciplin
 - e) at mildne de mulige virkninger for fødevare- og ernæringssikkerheden, landdistrikternes udvikling, indkomstsikkerheden og eksportindtægterne i ØAF-partnerlandene
 - f) at løse problemerne vedrørende andre mulige samarbejdsområder i forbindelse med denne aftales gennemførelsesudfordringer.

AFSNIT X: MOBILISERING AF RESSOURCER

ARTIKEL 101

Principper og mål

1. I anerkendelse af EU's tilsagn om at støtte gennemførelsen af denne aftale og ØAF-partnerlandenes egne bestræbelser på at finansiere deres udviklingsbehov er parterne enige om at arbejde både i fællesskab og selvstændigt om at mobilisere finansielle midler til at støtte gennemførelsen af denne aftale, regional integration og ØAF-partnerlandenes udviklingsstrategier.
2. Formålet med fælles mobilisering af ressourcer er at supplere, støtte og fremme, i en ånd af gensidig afhængighed, ØAF-partnerlandenes indsats for at tilvejebringe alternative finansieringskilder til støtte for regional integration og udviklingsstrategier, navnlig ØPA-udviklingsplanen i denne aftale.

ARTIKEL 102

Forpligtelser

1. ØAF-partnerlandene skal:
 - a) rettidigt og på forudsigelig vis afsætte ressourcer fra deres finansieringsmekanismer for at støtte regional integration og ØPA-relaterede udviklingsstrategier og -projekter, der er indeholdt i ØPA-udviklingsplanen
 - b) udvikle deres udviklingsstrategier med behørig hensyntagen til ØAF-partnerlandenes ret til at bestemme retningen for og rækkefølgen af deres udviklingsstrategier og -prioriteringer
 - c) oprette en ØPA-fond til formidling af ØPA-relaterede ressourcer
 - d) indarbejde prioriteringerne i ØPA-udviklingsplanen i regionale og nationale strategier.
2. ØAF-partnerlandene udarbejder regler og bestemmelser for forvaltning af fonden for at sikre gennemsigtighed, ansvarlighed og værdi for pengene ved udnyttelsen af disse ressourcer. Uden at dette berører andre parter bidrag til ØAF's ØPA-fond, vil kanaliseringen af EU's midler være afhængig af en positiv evaluering af fondens operationelle procedurer fra EU's side.
3. EU afsætter rettidigt og på forudsigelig vis ressourcer under særligt hensyn til udbudsbegrænsninger i ØAF-partnerlandene i tilknytning til gennemførelsen af denne aftale, herunder finansieringshuller, der er konstateret i ØPA-udviklingsplanen, gennem:
 - a) Den Europæiske Udviklingsfond (EUF) (nationale og regionale faciliteter)
 - b) EU's budget
 - c) andre instrumenter, som anvendes til at gennemføre EU's officielle udviklingsbistand (ODA).Hertil kommer, at EU skal arbejde hen imod at mobilisere ressourcer rettidigt og på forudsigelig vis fra medlemsstaterne.
4. Parterne forpligter sig i fællesskab til at arbejde hen imod at mobilisere følgende ressourcer:
 - a) midler fra andre donorer (multilaterale og bilaterale donorer)
 - b) tilskud, lån på lempelige vilkår, offentlig-private partnerskaber og specialiserede faciliteter
 - c) enhver anden officiel udviklingsbistand, der er til rådighed fra udviklingspartnere.

DEL VI: INSTITUTIONELLE BESTEMMELSER

ARTIKEL 103

Anvendelsesområde og formål

1. Bestemmelserne i denne del gælder ØPA-Rådet, Komitéen af Højtstående Embedsmænd, det rådgivende udvalg samt alle institutioner og udvalg, der måtte blive nedsat i henhold til denne aftale.

2. Formålet med denne del er at oprette institutioner, der vil lette opfyldelsen af denne aftales mål.

ARTIKEL 104

ØPA-Rådet

1. Der oprettes herved et ØPA-Råd ved denne aftales ikrafttrædelse.
2. ØPA-Rådet består af repræsentanter for parterne på ministerplan.
3. ØPA-Rådet fastsætter sin forretningsorden senest seks (6) måneder efter denne aftales ikrafttrædelse.
4. ØPA-Rådets formandskab varetages på skift af en repræsentant for hver part i overensstemmelse med bestemmelserne i forretningsordenen.
5. ØPA-Rådet træder sammen med regelmæssige mellemrum på ikke over to (2) år og ekstraordinært, når omstændighederne kræver det, hvis parterne er enige herom.
6. ØPA-Rådet har navnlig til opgave:
 - a) at være ansvarligt for anvendelsen og gennemførelsen af denne aftale og at overvåge, at målene i den opfyldes
 - b) at undersøge alle større spørgsmål, som opstår inden for rammerne af denne aftale, såvel som alle andre spørgsmål af fælles interesse, der påvirker samhandelen mellem parterne, uden at dette berører de rettigheder, der er fastsat i del VII, og
 - c) at behandle forslag og anbefalinger fra parterne i forbindelse med revision og ændringer af denne aftale.

ARTIKEL 105

ØPA-Rådets beføjelser

1. ØPA-Rådet skal have beføjelse til at træffe afgørelser og kan vedtage anbefalinger fra Komitéen af Højtstående Embedsmænd skriftligt efter fælles aftale.
2. Afgørelserne er bindende for parterne, som træffer de nødvendige foranstaltninger til at sikre gennemførelsen heraf i overensstemmelse med hver parts interne regler.
3. ØPA-Rådet udarbejder og vedtager senest seks (6) måneder efter denne aftales ikrafttrædelse den forretningsordenen, der kræves for oprettelse af voldgiftspanelet.
4. Med hensyn til sager, i hvilke et ØAF-partnerland optræder individuelt, kræver ØPA-Rådets vedtagelse af afgørelser det pågældende ØAF-partnerlands godkendelse.

ARTIKEL 106

Komitéen af Højtstående Embedsmænd

1. Der oprettes herved en Komité af Højtstående Embedsmænd ved denne aftales ikrafttrædelse.
2. De består af faste sekretærer eller eventuelt chefsekretærer fra ØAF-partnerlandene og repræsentanter fra EU på højt embedsmandsplan.

3. Med forbehold af de retningslinjer, som ØPA-Rådet kan give, mødes Komitéen af Højtstående Embedsmænd mindst én gang i hvert år og kan afholde ekstraordinære møder, når omstændighederne kræver det, til enhver tid efter aftale mellem parterne. Komitéen af Højtstående Embedsmænd skal også afholde møde forud for møderne i ØPA-Rådet.
4. Komitéens formandskab varetages i fællesskab af en repræsentant for hver af parterne.
5. Komitéen af Højtstående Embedsmænd er ansvarlig for:
 - a) at bistå ØPA-Rådet i udøvelsen af dettes hverv
 - b) at modtage og behandle rapporter fra specialiserede udvalg, arbejds møder, arbejdsgrupper eller andre organer, der er oprettet af komitéen i henhold til artikel 107, stk. 1, og at koordinere deres aktiviteter samt fremsætte anbefalinger til overvejelse i ØPA-Rådet
 - c) at fremsende rapporter og anbefalinger om gennemførelsen af denne aftale til ØPA-Rådet enten på eget initiativ eller efter anmodning fra ØPA-Rådet, eller hvis en part anmoder herom.
 - d) Inden for handel:
 - i) at overvåge og være ansvarlig for gennemførelsen og den korrekte anvendelse af bestemmelserne i denne aftale og at drøfte og fremsætte anbefalinger om samarbejdsprioriteringer i den forbindelse
 - ii) at træffe foranstaltninger til at undgå tvister og til at bilægge tvister, der måtte opstå vedrørende fortolkningen eller anvendelsen af aftalen, jf. bestemmelserne i del VII, afsnit I
 - iii) at bistå ØPA-Rådet i udøvelsen af dets funktioner, herunder udarbejdelse af anbefalinger til afgørelser, der skal træffes af ØPA-Rådet
 - iv) at overvåge udviklingen inden for regional integration og med hensyn til de økonomiske og handelsmæssige forbindelser mellem parterne
 - v) at overvåge og vurdere virkningen af gennemførelsen af denne aftale på den bæredygtige udvikling i parterne
 - vi) at drøfte og træffe foranstaltninger, der kan lette handel, investering og forretningsmuligheder mellem parterne, og
 - vii) at drøfte spørgsmål, der vedrører denne aftale, eller som kan påvirke opfyldelsen af målene i den.
 - e) Inden for udvikling:
 - i) at bistå ØPA-Rådet med udførelsen af dets funktioner med hensyn til spørgsmål om udviklingssamarbejde, der er omfattet af denne aftale
 - ii) at overvåge gennemførelsen af de bestemmelser om udviklingssamarbejde, der er fastsat i denne aftale, og at koordinere indsatsen med tredjepartsdonorer
 - iii) at fremsætte anbefalinger om handelsmæssigt samarbejde mellem parterne

- iv) at føre løbende tilsyn med samarbejdsområder i denne aftale og fremsætte anbefalinger om inddragelse af nye prioriteringer, hvis det er relevant, og
- v) at tage samarbejdsspørgsmål vedrørende regional integration og gennemførelse af denne aftale op til drøftelse.

ARTIKEL 107

Beføjelser, der er tillagt Komitéen af Højtstående Embedsmænd

1. Under udførelsen af sine opgaver skal Komitéen af Højtstående Embedsmænd:
 - a) hvis det er relevant, fastlægge retningslinjer for og overvåge alle specialiserede udvalg, arbejdsråd, arbejdsgrupper eller organer, som beskæftiger sig med anliggender, der henhører under dens kompetence, og bestemme deres sammensætning, opgaver og forretningsorden, medmindre andet er fastsat i denne aftale
 - b) træffe afgørelser eller vedtage anbefalinger i de tilfælde, der er omhandlet i denne aftale, eller, hvor sådanne beføjelser er delegeret til den af ØPA-Rådet, i sådanne tilfælde træffe afgørelse eller fremsætte anbefalinger i overensstemmelse med de betingelser, der er fastsat i artikel 105, og
 - c) behandle alle spørgsmål i henhold til denne aftale og ved udøvelsen af sine funktioner træffe egnede foranstaltninger.
2. Udvalget afholder særlige arbejdsråd for at udføre de opgaver, der er omhandlet i stk. 1, litra a).
3. Komitéen fastsætter sin forretningsorden senest tre (3) måneder efter denne aftales ikrafttrædelse.

ARTIKEL 108

Det Rådgivende ØPA-udvalg

1. Der nedsættes et Rådgivende ØPA-udvalg, der skal have til opgave at bistå Komitéen af Højtstående Embedsmænd med at fremme dialog og samarbejde mellem repræsentanter for den private sektor, organisationer inden for civilsamfundet, herunder den akademiske verden, arbejdsmarkedets parter og de økonomiske interesseorganisationer. Denne dialog og dette samarbejde skal omfatte alle anliggender, der er dækket af denne aftale, og som opstår i forbindelse med gennemførelsen af aftalen.
2. Medlemmerne af Det Rådgivende ØPA-udvalg udvælges af ØPA-Rådet på anbefaling fra Komitéen af Højtstående Embedsmænd med henblik på at sikre, at alle berørte parter repræsenteres bredt.
3. Det Rådgivende ØPA-udvalg handler, når det anmodes herom af Komitéen af Højtstående Embedsmænd, eller på eget initiativ, og fremsætter anbefalinger til Komitéen af Højtstående Embedsmænd. Repræsentanter for parterne deltager i møderne i Det Rådgivende ØPA-udvalg.
4. Det Rådgivende ØPA-udvalg fastsætter sin forretningsorden senest tre (3) måneder efter dets nedsættelse efter aftale med Komitéen af Højtstående Embedsmænd.

DEL VII: TVISTFOREBYGGELSE OG -BILÆGGELSE

ARTIKEL 109

Anvendelsesområde og formål

1. Denne del finder anvendelse på tvister vedrørende fortolkningen og anvendelsen af denne aftale, medmindre andet er fastsat.
2. Målet med denne del er at forebygge og bilægge eventuelle tvister mellem parterne om fortolkningen og anvendelsen af denne aftale i god tro med henblik på at nå frem til gensidigt acceptable løsninger, når det er muligt.

AFSNIT I: UNGÅELSE AF TVISTER

ARTIKEL 110

Konsultationer

1. Parterne gennemfører konsultationer og bestræber sig på at løse tvister vedrørende fortolkningen og anvendelsen af denne aftale i god tro med det formål at nå frem til en gensidigt acceptabel løsning.
2. Konsultationer indledes ved, at den ene part fremsender en skriftlig anmodning til den anden part med kopi til Komitéen af Højstående embedsmænd med angivelse af den pågældende foranstaltning og de bestemmelser i aftalen, som parten finder, at foranstaltningen ikke er i overensstemmelse med.
3. Medmindre parterne træffer anden afgørelse, gennemføres konsultationerne på territoriet for den part, som klagen er rettet mod, og de finder sted senest tyve (20) dage efter modtagelsen af anmodningen. De anses for afsluttet senest tres (60) dage efter modtagelsen af anmodningen fra den indklagede part, medmindre de to parter bliver enige om at forlænge dem. Alle oplysninger, der afgives under konsultationerne, behandles fortroligt.
4. Konsultationer om hastende spørgsmål, herunder om letfordærlige varer og sæsonbetonede varer, indledes så hurtigt som praktisk muligt og under alle omstændigheder senest femten (15) dage efter datoen for modtagelsen af anmodningen og anses for afsluttet senest tredive (30) dage efter datoen for modtagelsen af anmodningen, medmindre parterne er enige om at fortsætte konsultationerne.
5. Hvis den part, over for hvem anmodningen om konsultationer fremsættes, ikke besvarer anmodningen senest ti (10) dage efter modtagelsen, eller hvis der ikke afholdes konsultationer inden for de frister, der er fastsat i henholdsvis stk. 3 og 4, eller hvis konsultationerne er afsluttet, uden at man er nået til enighed om en gensidigt acceptabel løsning, kan hver part anmode om bilæggelse af tvisten ved voldgift efter artikel 112.
6. Parterne kan indgå aftale om at ændre de frister, der er nævnt i stk. 3-5, under hensyntagen til de vanskeligheder eller den kompleksitet, som parterne oplever i forbindelse med sagen.

ARTIKEL 111

Mægling

1. Hvis konsultationerne ikke resulterer i en gensidigt acceptabel løsning, kan parterne efter aftale henvende sig til en mægler. Medmindre parterne aftaler andet, er

grundlaget for mæglingen den sag, der er henvist til i anmodningen om konsultationer.

2. Hver part kan anvende voldgift i henhold til artikel 112 uden anvendelse af mægling.
3. Hvis parterne ikke når til enighed om en mægler senest femten (15) dage efter, at de har aftalt at anmode om mægling, vælger formanden for Komitéen af Højststående Embedsmænd eller dennes stedfortræder ved lodtrækning en mægler blandt de personer, som er anført på den i artikel 125 omhandlede liste, og som ikke er statsborgere i en af parterne. Udvælgelsen foretages senest femogtyve (25) dage efter meddelelsen af aftalen om at anmode om mægling og under tilstedeværelse af en repræsentant for hver part. Mægleren indkalder parterne til et møde senest tredive (30) dage efter sin udvælgelse. Parternes indlæg skal være mægleren i hænde senest femten (15) dage før mødet, og mægleren skal afgive en udtalelse senest femogfyrre (45) dage efter sin udvælgelse.
4. I mæglerens udtalelse kan indgå en anbefaling om, hvordan tvisten kan løses i overensstemmelse med bestemmelserne i denne aftale. Mæglerens udtalelse er ikke bindende.
5. Parterne kan indgå aftale om at ændre de i stk. 3 anførte frister. Mægleren kan også beslutte at ændre disse frister efter anmodning fra en af parterne eller på eget initiativ under hensyn til de vanskeligheder, den pågældende part måtte være stødt på, eller under hensyn til sagens kompleksitet.
6. Mæglingsforhandlingerne, særlig alle oplysninger, der kommer frem, og parternes holdninger under forhandlingerne, behandles fortroligt.

AFSNIT II: TVISTBILÆGGELSE

ARTIKEL 112

Indledning af voldgiftsproceduren

1. Er det ikke lykkedes parterne at løse tvisten gennem konsultationer, jf. artikel 110, kan den klagende part give meddelelse om indledning af proceduren for nedsættelse af et voldgiftspanel, som nedsættes i henhold til artikel 113.
2. Meddelelsen om nedsættelse af et voldgiftspanel fremsættes skriftligt over for den indklagede part og Komitéen af Højststående Embedsmænd. Den klagende part anfører i sin meddelelse, hvilke foranstaltninger sagen drejer sig om, og gør klart rede for, hvordan disse foranstaltninger er i strid med bestemmelserne i denne aftale.

ARTIKEL 113

Nedsættelse af voldgiftspanelet

1. Voldgiftspanelet sammensættes af tre voldgiftsmænd.
2. Inden for ti (10) dage regnet fra indgivelsen af meddelelsen om oprettelse af et voldgiftspanel til Komitéen af Højststående Embedsmænd skal parterne konsultere hinanden for at nå frem til en aftale om voldgiftspanelets sammensætning.
3. Hvis parterne ikke kan nå til enighed om sammensætningen inden for den frist, der er fastsat i stk. 2, vælger hver part en voldgiftsmand fra den liste over voldgiftsmænd, der er udarbejdet i henhold til artikel 125, inden for fem (5) dage. Hvis en af parterne ikke udpeger sin voldgiftsmand, efter anmodning fra den anden part, udvælges denne

voldgiftsmand ved lodtrækning foranstaltet af formanden for Komitéen af Højtstående Embedsmænd eller dennes stedfortræder fra denne parts delliste, der er udarbejdet i henhold til artikel 125.

4. Medmindre parterne når til enighed om formanden for voldgiftspanelet inden for den frist, der er fastsat i stk. 2, udpeger de to voldgiftsmænd derefter en tredje voldgiftsmand som formand for panelet på grundlag af den liste, der udarbejdes i henhold til artikel 125, senest fem (5) dage efter deres udnævnelse og underretter Komitéen af Højtstående Embedsmænd om udnævnelsen. Sker dette ikke, kan hver af parterne anmode formanden for Komitéen af Højtstående Embedsmænd eller dennes delegerede om ved lodtrækning at udvælge formanden for voldgiftspanelet på grundlag dellisten over personer, der kan varetage formandskabet, der er på den liste, der er udarbejdet i henhold til artikel 125, inden for fem (5) dage.
5. Datoen for nedsættelse af voldgiftspanelet er den dato, på hvilken de tre udvalgte voldgiftsmænd er udvalgt og har accepteret udnævnelsen i henhold til forretningsordenen.

ARTIKEL 114

Interimsrapport fra panelet

1. Almindeligvis senest halvfems (90) dage efter nedsættelsen af voldgiftspanelet fremsender dette til parterne en interimsrapport indeholdende både en beskrivende del og dets konklusioner. Finder voldgiftspanelet, at denne frist ikke kan overholdes, skal formanden for panelet underrette parterne og Komitéen af Højtstående Embedsmænd herom skriftligt med angivelse af årsagerne til forsinkelsen og datoen for, hvornår panelet agter at forelægge sin interimsrapport. Interimsrapporten må under ingen omstændigheder forelægges senere end ethundredogtyve (120) dage efter nedsættelsen af voldgiftspanelet. Parterne kan fremsætte skriftlige kommentarer over for voldgiftspanelet vedrørende præcise punkter i interimsrapporten senest femten (15) dage efter forelæggelsen heraf.
2. I hastesager, herunder om letfordærlige varer eller sæsonvarer, bestræber voldgiftspanelet sig bedst muligt på at forelægge interimsrapporten efter senest tredive (30) dage og under alle omstændigheder senest femogfyrre (45) dage efter datoen for nedsættelsen af voldgiftspanelet. En part kan skriftligt anmode voldgiftspanelet om at genbehandle bestemte punkter i interimsrapporten senest syv (7) dage efter forelæggelsen heraf.
3. Efter at have undersøgt eventuelle skriftlige bemærkninger fra parterne vedrørende interimsrapporten kan voldgiftspanelet ændre sin rapport og foretage yderligere undersøgelser, hvis det finder det hensigtsmæssigt. Voldgiftspanelets endelige kendelse skal indeholde en diskussion af de anbringender, der er fremført på stadiet for interimsgenbehandlingen, samt klare svar på de to parters spørgsmål og bemærkninger.

ARTIKEL 115

Voldgiftspanelets kendelser

1. Voldgiftspanelet skal:
 - a) meddele sin kendelse til parterne og Komitéen af Højtstående Embedsmænd senest ethundredogtyve (120) dage efter nedsættelsen af panelet

- b) uanset litra a) underretter formanden for panelet, hvis denne frist ikke kan overholdes, parterne og Komitéen af Højstående Embedsmænd herom skriftligt med angivelse af årsagerne til forsinkelsen og datoen for, hvornår panelet agter at forelægge sin interimrapport. Kendelsen meddeles under ingen omstændigheder senere end ethundredoghalvtreds (150) dage efter nedsættelsen af voldgiftspanelet.
- 2. I hastende tilfælde, herunder hvis der er tale om letfordærvelige varer og sæsonvarer:
 - a) meddeler voldgiftspanelet sin kendelse senest tres (60) dage efter nedsættelsen af panelet
 - b) kan voldgiftspanelet så hurtigt som praktisk muligt og under alle omstændigheder senest syv (7) dage efter nedsættelsen af panelet afgive en foreløbig kendelse om, hvorvidt det skønner, at sagen haster.
 - 3. Voldgiftspanelets kendelse indeholder anbefalinger til, hvordan den indklagede part kan bringe den manglende efterlevelse af aftalen til ophør.
 - 4. Uanset bestemmelserne i stk. 6-10 om den rimelige frist skal den indklagede part træffe de foranstaltninger, der er nødvendige for øjeblikkeligt og i god tro at efterleve voldgiftspanelets kendelse.
 - 5. Hvis øjeblikkelig efterlevelse er umulig, bestræber parterne sig på at nå til enighed om en frist for efterlevelse af kendelsen. I et sådant tilfælde meddeler den indklagede part senest enogtyve (21) dage efter voldgiftspanelets meddelelse af kendelsen til parterne den klagende part og Komitéen af Højstående Embedsmænd, hvor lang en frist der er nødvendig for at efterleve kendelsen.
 - 6. Hvis der er uenighed mellem parterne om, hvad der er en rimelig frist til at efterleve voldgiftspanelets kendelse, anmoder den klagende part senest fjorten (14) dage efter meddelelsen som omhandlet i stk. 1 skriftligt voldgiftspanelet om at fastsætte en rimelig frist. Denne anmodning meddeles samtidigt den anden part og Komitéen af Højstående Embedsmænd. Voldgiftspanelet meddeler parterne og Komitéen af Højstående Embedsmænd sin kendelse senest enogtyve (21) dage efter datoen for indgivelse af anmodningen.
 - 7. Hvis det oprindelige voldgiftspanel eller nogle af dets medlemmer ikke kan træde sammen, finder de i artikel 113 fastlagte procedurer anvendelse. Fristen for meddelelse af kendelsen er femogtredive (35) dage efter indgivelsen af den i stk. 6 omhandlede anmodning.
 - 8. Ved fastsættelsen af den rimelige frist tager voldgiftspanelet hensyn til, hvor lang tid det normalt vil tage den indklagede part at indføre love eller administrative bestemmelser som dem, denne part har anført som nødvendige for at sikre efterlevelsen, og panelet tager navnlig hensyn til de vanskeligheder, som ØAF-partnerlandene kan komme ud for, fordi de mangler den nødvendige kapacitet.
 - 9. Den rimelige frist kan forlænges efter aftale mellem parterne.

ARTIKEL 116

Prøvelse af foranstaltninger, der er truffet for at overholde voldgiftspanelets kendelse

- 1. Den indklagede part meddeler, inden den rimelige frist udløber, den klagende part og Komitéen af Højstående Embedsmænd, hvilke foranstaltninger den har truffet for at efterleve voldgiftspanelets kendelse.

2. Hvis den indklagede part ved udløbet af den rimelige frist ikke har efterlevet stk. 1, kan den klagende part efter at have underrettet den anden part og Komitéen af Højststående Embedsmænd træffe passende foranstaltninger i overensstemmelse med artikel 118, stk. 2.
3. Hvis der er uenighed mellem parterne om, hvorvidt den indklagede part har efterlevet bestemmelserne i denne aftale, kan hver af parterne skriftligt anmode voldgiftspanelet om at afgøre spørgsmålet. Det skal af anmodningen klart fremgå, hvilke foranstaltninger sagen drejer sig om, og hvordan disse foranstaltninger er i strid med eller i overensstemmelse med bestemmelserne i denne aftale og voldgiftspanelets kendelse.
4. Voldgiftspanelet tilstræber at meddele sin kendelse senest femogfyrre (45) dage efter indgivelsen af ovennævnte anmodning. I hastende tilfælde, herunder hvis der er tale om letfordærlige varer og sæsonvarer, meddeler voldgiftspanelet sin kendelse senest tredive (30) dage efter indgivelsen af anmodningen.
5. Hvis det oprindelige voldgiftspanel eller nogle af dets medlemmer ikke kan træde sammen inden for femten (15) dage, finder de i artikel 113 fastlagte procedurer anvendelse. I så fald er fristen for meddelelse af kendelsen firs (80) dage efter indgivelsen af den i stk. 3 omhandlede anmodning.

ARTIKEL 117

Midlertidige afbødende foranstaltninger i tilfælde af manglende efterlevelse

1. Hvis den indklagede part ikke meddeler, hvilke foranstaltninger der er truffet for at efterleve voldgiftspanelets kendelse, inden udløbet af den rimelige frist, eller hvis voldgiftspanelet finder, at den foranstaltning, der er meddelt i henhold til artikel 116, stk. 1, ikke er forenelig med den indklagede parts forpligtelser i henhold til denne aftale, skal den klagende part efter underretning af den anden part have ret til at indføre passende foranstaltninger.
2. Ved indførelsen af sådanne foranstaltninger bestræber den klagende part sig på at vælge foranstaltninger, der mindst muligt påvirker opfyldelsen af målene i denne aftale, og tager hensyn til deres konsekvenser for økonomien i den indklagede part. Har EU fået ret til at indføre sådanne foranstaltninger, skal det desuden vælge foranstaltninger, der er specifikt rettet mod at bringe den manglende efterlevelse til ophør i det ØAF-partnerland, om hvem det er konstateret, at dets foranstaltninger ikke er i overensstemmelse med denne aftale.
3. På et hvilket som helst tidspunkt efter udløbet af den rimelige frist kan den klagende part anmode den indklagede part om at fremlægge et tilbud om midlertidig kompensation, og den indklagede part skal forelægge et sådant tilbud.
4. Kompensation eller gengældelsesforanstaltninger er midlertidige og må kun anvendes, indtil de foranstaltninger, hvorom det er konstateret, at de er i strid med denne aftale, er trukket tilbage eller ændret og gjort forenelige med denne aftale, eller indtil parterne er nået til enighed om at løse tvisten.

ARTIKEL 118

Prøvelse af efterlevelseshforanstaltninger, der er truffet efter indførelsen af passende foranstaltninger

1. Den indklagede part meddeler den anden part og Komitéen af Højtstående Embedsmænd de foranstaltninger, der er truffet for at efterleve voldgiftspanelets kendelse, og sin anmodning om, at den klagende parts anvendelse af passende foranstaltninger bringes til ophør.
2. Hvis parterne ikke når til en aftale om de meddelte foranstaltningers forenelighed med bestemmelserne i denne aftale senest tredive (30) dage efter indgivelsen af meddelelsen, anmoder den klagende part skriftligt voldgiftspanelet om at træffe afgørelse. Denne anmodning meddeles den anden part og Komitéen af Højtstående Embedsmænd. Voldgiftspanelets kendelse meddeles parterne og komitéen senest femogfyrre (45) dage efter indgivelsen af anmodningen.
3. Hvis voldgiftspanelet når frem til, at de foranstaltninger, der er truffet, ikke er i overensstemmelse med bestemmelserne i denne aftale, afgør det, om den klagende part fortsat kan anvende passende foranstaltninger. Hvis voldgiftspanelet når frem til, at efterlevelsforanstaltningerne er i overensstemmelse med bestemmelserne i denne aftale, bringes de passende foranstaltninger til ophør umiddelbart efter datoen for kendelsen.
4. Hvis det oprindelige voldgiftspanel eller nogle af dets medlemmer ikke kan træde sammen, finder de i artikel 113 fastsatte procedurer anvendelse. Fristen for meddelelse af kendelsen er tres (60) dage fra indgivelsen af den i stk. 2 omhandlede anmodning.

AFSNIT III: FÆLLES BESTEMMELSER

ARTIKEL 119

Gensidigt acceptabel løsning

Parterne kan nå til enighed om en gensidigt acceptabel løsning på tvister, som falder ind under denne del, og underretter Komitéen af Højtstående Embedsmænd om en eventuel sådan løsning. Hvis den pågældende løsning er underlagt et krav om godkendelse i henhold til de relevante interne procedurer i en af parterne, angives dette krav i underretningen, og proceduren suspenderes. Når det er blevet meddelt, at disse interne procedurer er gennemført, eller hvis der ikke kræves godkendelse, afsluttes proceduren.

ARTIKEL 120

Forretningsorden

Tvistbilæggelsesprocedurer reguleres af en forretningsorden, der vedtages af ØPA-Rådet senest seks (6) måneder efter denne aftales ikrafttrædelse.

ARTIKEL 121

Information og teknisk rådgivning

Efter anmodning fra en af parterne eller på eget initiativ kan voldgiftspanelet fra enhver kilde, herunder tvistens parter, indhente de oplysninger, det finder nødvendige med henblik på voldgiftspanelproceduren. Voldgiftspanelet har også ret til at søge relevant ekspertrådgivning efter behov. Interesserede fysiske eller juridiske personer, som er etableret på parternes territorium, og andre tredjeparter har tilladelse til at indgive amicus curiae-indlæg til voldgiftspanelet i overensstemmelse med forretningsordenen. Alle oplysninger, der er

indhentet på denne måde, skal være tilgængelige for parterne, der kan fremsætte bemærkninger hertil.

ARTIKEL 122

Sprogordning for partsindlæg

1. Parternes skriftlige og mundtlige indlæg fremsættes på et af parternes officielle sprog.
2. Parterne bestræber sig på at nå til enighed om et fælles arbejdsprog i forbindelse med sager, der er omfattet af denne del. Hvis parterne ikke kan nå til enighed om et fælles arbejdsprog, foranstalter og bekoster hver part oversættelse af sine skriftlige indlæg og tolkning ved møderne til det sprog, som den indklagede part har valgt, medmindre dette sprog er et officielt sprog i denne part.³

ARTIKEL 123

Fortolkningsregler

1. Voldgiftspaneler fortolker bestemmelserne i denne aftale i overensstemmelse med sædvanereglene for fortolkning af folkeretten, herunder Wienerkonventionen om traktatretten.
2. Voldgiftspanelets fortolkninger og kendelser kan ikke udvide eller begrænse de rettigheder og forpligtelser, der er fastsat i bestemmelserne i denne aftale.

ARTIKEL 124

Procedure for afsigelse af voldgiftspanelets kendelser

1. Voldgiftspanelet bestræber sig på at træffe afgørelse ved enstemmighed. Hvis det ikke er muligt at nå frem til en enstemmig afgørelse, afgøres sagen ved flertalsafstemning.
2. I sine kendelser redegør voldgiftspanelet for de faktiske omstændigheder, anvendeligheden af de relevante bestemmelser i denne aftale og begrundelsen for panelets resultater, anbefalinger og konklusioner. Komitéen af Højtstående Embedsmænd offentliggør voldgiftspanelets kendelser.
3. Voldgiftspanelets kendelser er endelige og bindende for parterne.

ARTIKEL 125

Liste over voldgiftsmænd

1. Komitéen af Højtstående Embedsmænd opstiller senest seks (6) måneder efter denne aftales ikrafttrædelse en liste over mindst femten (15) personer, som er villige og i stand til at fungere som voldgiftsmænd. Listen skal bestå af tre dellister: en delliste for hver part over personer, som kan fungere som voldgiftsmænd, og en delliste over personer, som ikke er statsborgere i nogen af parterne, og som skal varetage formandshvervet i voldgiftspanelet. Hver delliste skal omfatte mindst fem personer. Komitéen af Højtstående Embedsmænd sørger for, at listen altid er ajourført i overensstemmelse med forretningsordenen.

³ I denne artikel forstås ved de officielle sprog de sprog, der er opført i artikel 146.

2. Er en af dellisterne ikke udarbejdet, eller omfatter den ikke et tilstrækkeligt antal navne på det tidspunkt, hvor der fremsendes en meddelelse efter artikel 113, stk. 2, udvælges voldgiftsmændene ved lodtrækning blandt de personer, som den ene eller begge parter formelt har foreslået til den relevante delliste. Hvis kun en af parterne har foreslået navne, udvælges de tre voldgiftsmænd ved lodtrækning blandt disse navne.
3. Hvis der ikke er udarbejdet nogen liste over voldgiftsmænd, jf. stk. 1, eller nogen liste over navne på foreslåede voldgiftsmænd, jf. stk. 2, anmoder den part, der indleder voldgiftsproceduren, generalsekretæren for Den Faste Voldgiftsret om at forestå udvælgelsen.
4. Voldgiftsmændene skal have specialiseret viden og erfaringer inden for jura og international handel. De skal være uafhængige og handle efter deres egen overbevisning og må ikke modtage instruktioner fra nogen organisation eller regering eller være tilknyttet nogen af parternes regering, og de skal overholde den adfærdskodeks, der er knyttet som bilag til forretningsordenen, der skal vedtages af ØPA-Rådet senest seks (6) måneder efter denne aftales ikrafttrædelse.

ARTIKEL 126

Forbindelser med WTO's tvistbilæggesorgan

1. Voldgiftspaneler, der nedsættes efter denne aftale, træffer ikke afgørelse om tvister vedrørende parternes rettigheder og forpligtelser i henhold til WTO-aftaler.
2. Anvendelse af tvistbilæggesbestemmelserne i denne aftale er ikke til hinder for, at en sag indbringes for WTO, herunder også tvistbilæggesager. Har en part imidlertid med hensyn til en bestemt foranstaltning indledt en tvistbilæggesprocedure enten i henhold til dette afsnit eller i henhold til WTO-overenskomsten, må den pågældende part ikke indlede en tvistbilæggesprocedure vedrørende samme foranstaltning i det andet forum, før den første sag er afsluttet. Herudover må en part ikke søge afhjælpning for misligholdelse af en forpligtelse, som gælder i henhold til både associeringsaftalen og WTO-overenskomsten, i begge fora. Når en tvistbilæggesprocedure er indledt i et sådant tilfælde, må parten ikke indbringe et krav om afhjælpning for misligholdelse af samme forpligtelse i henhold til den anden aftale for det andet forum, medmindre det valgte forum af proceduremæssige eller retslige grunde ikke når frem til en afgørelse vedrørende kravet om afhjælpning i forbindelse med den pågældende forpligtelse.
3. En part kan med henvisning til en bestemt foranstaltning indlede en tvistbilæggesprocedure enten i henhold til denne del eller i henhold til WTO-overenskomsten:
 - a) En tvistbilæggesprocedure anses i henhold til denne del for at være indledt, når en part anmoder om nedsættelse af et voldgiftspanel i henhold til artikel 112, og for at være afsluttet, når voldgiftspanelet meddeler parterne og Komitéen af Højtstående Embedsmænd sin kendelse i henhold til artikel 115, eller hvis der er nået til enighed om en gensidigt acceptabel løsning i henhold til artikel 119.
 - b) En tvistbilæggesprocedure i henhold til WTO-overenskomsten anses for at være indledt, når en part anmoder om, at der nedsættes et panel i henhold til artikel 6 i WTO-forståelsen vedrørende regler og procedurer for tvistbilægges, og for at være afsluttet, når WTO's tvistbilæggesorgan

vedtager panelets beretning og i givet fald appelinstansens beretning, jf. artikel 16 og artikel 17, stk. 14, i tvistbilæggesforståelsen

4. Intet i denne aftale er til hinder for, at en part gennemfører en af WTO's tvistbilæggesorgan godkendt suspension af forpligtelser. WTO-overenskomsten forhindrer ikke en part i at suspendere forpligtelser i henhold til denne aftale.

ARTIKEL 127

Frister

1. Alle i denne del fastsatte frister, herunder voldgiftspanelernes frist til at meddele deres kendelser, regnes i kalenderdage fra dagen efter den handling eller den kendsgerning, som de vedrører.
2. Alle frister, der er omhandlet i denne del, kan forlænges ved aftale mellem parterne.

DEL VIII: ALMINDELIGE UNDTAGELSER

ARTIKEL 128

Almindelig undtagelsesklausul

Idet sådanne foranstaltninger ikke må anvendes på en måde, der udgør en vilkårlig eller uberettiget forskelsbehandling mellem parterne, hvor lignende forhold gør sig gældende, eller en skjult begrænsning af den internationale handel, må intet i denne aftale fortolkes således, at det forhindrer EU eller ØAF-partnerlandene i at indføre eller håndhæve foranstaltninger:

- a) der er nødvendige af hensyn til den offentlige sikkerhed eller den offentlige sædelighed eller til opretholdelse af den offentlige orden
- b) der er nødvendige for at beskytte menneskers, dyrs eller planter liv eller sundhed
- c) der vedrører import og eksport af guld og sølv
- d) der er nødvendige for at sikre overholdelse af love eller bestemmelser, der ikke er uforenelige med bestemmelserne i denne aftale, heri indbefattet sådanne, som vedrører håndhævelse af toldforanstaltninger, opretholdelsen af monopoler i henhold artikel II, paragraf 4, og artikel XVII i GATT, beskyttelse af patenter, varemærker og ophavsrettigheder og forhindring af bedrageriske fremgangsmåder
- e) der vedrører produkter fremstillet ved fængselsarbejde
- f) der er nødvendige til beskyttelse af nationale skatte af kunstnerisk, historisk eller arkæologisk værdi
- g) der vedrører bevarelsen af udtømmelige naturressourcer, såfremt sådanne foranstaltninger iværksættes i forbindelse med begrænsning af indenlandsk produktion eller forbrug
- h) der gennemføres for at opfylde forpligtelser, der er fastlagt i en mellemstatslig råvareaftale, som er i overensstemmelse med kriterier, der er forelagt de kontraherende GATT-parter, og som de ikke har afvist, eller som i sig selv er forelagt og ikke afvist⁴

⁴ Undtagelsen i dette litra gælder for alle råvareaftaler, som er i overensstemmelse med de principper, der er godkendt i henhold til FN's Økonomiske og Sociale Råds resolution 30 (IV) af 28. marts 1947.

- i) der involverer restriktioner for eksport af indenlandske materialer, der er nødvendige for at sikre de nødvendige mængder af sådanne materialer til en indenlandsk forarbejdningsindustri i perioder, hvor hjemmemarkedsprisen på sådanne materialer som led i en statslig stabiliseringsplan holdes under verdensmarkedsprisen. Sådanne restriktioner må dog ikke bevirke, at eksporten fra eller beskyttelsen af en sådan indenlandsk industri øges, og må ikke være i strid med denne aftales bestemmelser om ikke-forskelsbehandling
- j) der er vigtige for indkøb og distribution af produkter generelt eller i forbindelse med en lokal varemangel, forudsat at de pågældende foranstaltninger er i overensstemmelse med princippet om, at EU eller ØAF-partnerlandene har ret til en rimelig andel af de internationale forsyninger af sådanne produkter, og at sådanne foranstaltninger, som strider mod de øvrige bestemmelser i denne aftale, skal indstilles, så snart de omstændigheder, der affødte dem, ikke længere er til stede.

ARTIKEL 129

Undtagelser af sikkerhedshensyn

1. Intet i denne aftale må fortolkes således:
 - a) at det af EU eller ØAF-partnerlandene kræves, at de skal give oplysninger, hvis videregivelse de betragter som stridende mod deres væsentlige sikkerhedsinteresser, eller
 - b) at EU eller ØAF-partnerlandene forhindres i at foretage en handling, som de anser for nødvendig til beskyttelse af deres væsentlige sikkerhedsinteresser, når sådanne handlinger:
 - i) vedrører fissile materialer eller materialer, hvorfra de udvindes
 - ii) vedrører handel med våben, ammunition og krigsudstyr og handel med andre varer og materialer, der direkte eller indirekte tager sigte på leverancer til militære formål
 - iii) vedrører offentlige udbud, der er nødvendige for den nationale sikkerhed eller nationale forsvarsformål
 - iv) foretages i krigstid eller anden krisetilstand i internationale forbindelser eller
 - c) forhindrer EU eller ØPA-partnerlandene i at handle med henblik på at efterkomme deres forpligtelser i henhold til De Forenede Nationers pagt til opretholdelse af international fred og sikkerhed.
2. Komitéen af Højtstående Embedsmænd underrettes i videst mulige omfang om, hvilke foranstaltninger der træffes i medfør af stk. 1, litra b) og c), og om, hvornår de bringes til ophør.

ARTIKEL 130

Beskatning

1. Intet i denne aftale eller i ordninger, som vedtages på grundlag af denne aftale, må fortolkes således, at parterne ved anvendelsen af de relevante bestemmelser i deres skattelovgivning hindres i at skelne mellem skatteydere i forskellige situationer, f.eks. på grundlag af bopæl eller på grundlag af, hvor de har investeret deres kapital.

2. Intet i denne aftale og i ordninger, som indføres på grundlag af denne aftale, må fortolkes således, at det er til hinder for indførelse eller håndhævelse af foranstaltninger til bekæmpelse af skattesvig og -unddragelse på grundlag af aftaler om afskaffelse af dobbeltbeskatning eller andre beskatningsaftaler eller på grundlag af indenlandsk skattelovgivning.
3. Intet i denne aftale berører parternes rettigheder og forpligtelser i henhold til skatteaftaler. Skulle nærværende aftale på et givet område være uforenelig med en sådan aftale, har sidstnævnte aftale forrang.

DEL IX: ALMINDELIGE OG AFSLUTTENDE BESTEMMELSER

ARTIKEL 131

Betalingsbalancevanskeligheder

1. Har en part alvorlige betalingsbalanceproblemer og udefra kommende finansielle vanskeligheder eller risikerer at få det, kan den indføre eller opretholde restriktive foranstaltninger med hensyn til handel med varer.
2. Parterne bestræber sig på at undgå at anvende restriktive foranstaltninger som omhandlet i stk. 1.
3. Restriktive foranstaltninger, der indføres eller opretholdes i medfør af denne artikel, må ikke give anledning til forskelsbehandling, skal være tidsbegrænsede og må ikke gå ud over, hvad der er nødvendigt for at rette op på betalingsbalanceproblemerne og de udefra kommende finansielle vanskeligheder. De skal være i overensstemmelse med betingelserne i WTO-aftalerne og forenelige med vedtægterne for Den Internationale Valutafond (IMF), alt efter hvad der er relevant.
4. En part, der opretholder eller har indført restriktioner eller ændringer heraf, meddeler dem straks til den anden part og ØPA-Rådet og forelægger så snart som muligt en tidsplan for deres afskaffelse.
5. Der afholdes straks konsultationer i ØPA-Rådet, og ved konsultationerne vurderes den pågældende parts betalingsbalancesituation samt de restriktioner, der er indført eller opretholdt i henhold til denne artikel, idet der bl.a. tages hensyn til faktorer såsom:
 - a) betalingsbalanceproblemerne og de udefra kommende finansielle vanskeligheders art og omfang
 - b) det eksterne økonomiske og handelsmæssige miljø
 - c) alternative afhjælpende foranstaltninger, der kan tages i anvendelse.
6. Ved konsultationerne undersøges de restriktive foranstaltningers forenelighed med stk. 3 og 4. Alle konklusioner af statistisk eller anden art, der forelægges af Den Internationale Valutafond vedrørende udenlandsk valuta, monetære reserver og betalingsbalancen, accepteres, og konklusionerne baseres på fondens vurdering af betalingsbalancesituationen og den eksterne finansielle situation i den pågældende part, som indfører eller opretholder foranstaltningen.

ARTIKEL 132

Definition af parterne og opfyldelse af forpligtelser

1. De kontraherende parter i denne aftale er de kontraherende parter i traktaten om oprettelse af Det Østafrikanske Fællesskab, i aftalen benævnt "ØPA-partnerlandene", på den ene side og Den Europæiske Union eller dens medlemsstater eller Den Europæiske union og dens medlemsstater i overensstemmelse med deres respektive beføjelser som fastlagt i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde, i aftalen benævnt "EU", på den anden side.
2. I denne aftale forstås ved "part" ØAF-partnerlandene, der handler i fællesskab, eller EU, alt efter det enkelte tilfælde. Ved "parterne" forstås ØAF-partnerlandene, der handler i fællesskab, og EU.
3. ØAF-partnerlandene kan bemyndige en af deres repræsentanter til at handle på deres vegne i alle af denne aftale omfattede spørgsmål, i hvilke de har aftalt at handle i fællesskab.
4. Parterne træffer alle almindelige eller særlige foranstaltninger, som er nødvendige for, at de kan opfylde deres forpligtelser i henhold til denne aftale, og sørger for, at målene i denne aftale nås.

ARTIKEL 133

Kontaktpunkter

1. For at fremme kommunikationen om denne aftales effektive gennemførelse udpeger parterne et kontaktpunkt med henblik på informationsudveksling, så snart denne aftale er trådt i kraft. Udpegelsen af et sådant kontaktpunkt berører ikke den specifikke udpegelse af kompetente myndigheder i henhold til bestemte bestemmelser i denne aftale.
2. På anmodning af kontaktpunkterne oplyser hver part, hvilken myndighed eller hvilken embedsmand der er ansvarlig i spørgsmål vedrørende gennemførelsen af denne aftale, og yder den fornødne støtte med henblik på at lette kommunikationen med den anmodende part.
3. Hver part skal alt efter det enkelte tilfælde efter anmodning fra den anden part og inden for lovens rammer levere oplysninger og straks besvare ethvert spørgsmål fra den anden part vedrørende en allerede indført eller foreslået foranstaltning, der kan påvirke handelen mellem parterne.

ARTIKEL 134

Gennemsigtighed og fortrolighed

1. Hver part sikrer, at love, bestemmelser og procedurer, administrative afgørelser af generel rækkevidde samt internationale forpligtelser vedrørende handelsspørgsmål, der er omfattet af denne aftale, straks offentliggøres og bringes til den anden parts kendskab.
2. Uden at det berører specifikke gennemsigtighedsbestemmelser i denne aftale, anses de i denne artikel omhandlede oplysninger for leveret, når de er stillet til rådighed for Det Østafrikanske Fællesskabs sekretariat og Europa-Kommissionen eller WTO, eller når de er blevet offentliggjort på parternes officielle offentligt tilgængelige og gratis websted.
3. Intet i denne aftale forpligter en part til at videregive fortrolige oplysninger, hvis offentliggørelse ville være til hinder for retshåndhævelsen eller på anden måde stride

mod offentlige interesser, eller som ville skade bestemte offentlige eller private virksomheders legitime forretningsinteresser, undtagen i det omfang det måtte være nødvendigt at videregive dem i forbindelse med en tvistbilæggelsesprocedure i henhold til denne aftales del VII. Hvis et panel, der er nedsat i henhold til artikel 113 i del VII, anser en sådan videregivelse for nødvendig, sikrer panelet, at der ikke på nogen måde sker brud på fortroligheden.

ARTIKEL 135

Regionerne i Den Europæiske Unions yderste periferi

1. I betragtning af at regionerne i Den Europæiske Unions yderste periferi og ØAF-partnerlandene ligger geografisk tæt på hinanden, og med henblik på at styrke de økonomiske og sociale forbindelser mellem disse regioner og ØAF-partnerlandene bestræber parterne sig på at fremme samarbejde inden for alle de områder, der er omfattet af denne aftale, mellem regionerne i EU's yderste periferi og ØAF-partnerlandene.
2. Målene i stk. 1 forfølges også så vidt muligt gennem fremme af ØAF-partnerlandenes og regionerne i EU's yderste periferis fælles deltagelse i EU's rammeprogrammer og særprogrammer på de områder, der er omfattet af denne aftale.
3. EU bestræber sig på at sikre koordineringen mellem de forskellige finansielle instrumenter under EU's samhørigheds- og udviklingspolitikker for at fremme samarbejdet mellem ØAF-partnerlandene og regionerne i EU's yderste periferi på de områder, der er omfattet af denne aftale.
4. Denne aftale er ikke til hinder for, at EU anvender eksisterende foranstaltninger, der har til formål at tage hensyn til den strukturelle sociale og økonomiske situation i regionerne i den yderste periferi, jf. artikel 349 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde.

ARTIKEL 136

Forhold til andre aftaler

1. Med undtagelse af bestemmelserne om udviklingssamarbejde i Cotonouaftalens del 3, afsnit II, har bestemmelserne i denne aftale forrang i tilfælde af uoverensstemmelse mellem bestemmelserne i denne aftale og bestemmelserne i Cotonouaftalens del 3, afsnit II.
2. Intet i denne aftale må fortolkes således, at det forhindrer parterne i at indføre passende foranstaltninger i overensstemmelse med denne aftale og i henhold til Cotonouaftalen.

ARTIKEL 137

Forholdet til andre WTO-aftaler

Parterne er enige om, at denne aftale ikke forpligter dem til at handle i modstrid med deres WTO-forpligtelser.

ARTIKEL 138

Meddelelser

Meddelelser, som kræves i henhold til denne aftale, udarbejdes skriftligt og fremsendes til Det Østafrikanske Fællesskabs sekretariat eller Europa-Kommissionen, alt efter hvad der er relevant.

ARTIKEL 139

Ikrafttrædelse

1. Denne aftale undertegnes og ratificeres eller godkendes i overensstemmelse med de respektive parter forfatningsmæssige eller interne bestemmelser og procedurer.
2. Denne aftale træder i kraft på den første dag i den anden måned, efter at parterne har underrettet hinanden om, at de har afsluttet de i stk. 1 omhandlede interne retlige procedurer.
3. Underretninger om ikrafttrædelse sendes, for så vidt angår ØAF-partnerlandene, til generalsekretæren for Det Østafrikanske Fællesskab, og for så vidt angår EU, til generalsekretæren for Rådet for Den Europæiske Union, som er fælles depositarer for denne aftale. Hver enkelt depositar underretter den anden depositar ved modtagelsen af det sidste ratifikationsinstrument, der viser, at de interne lovgivningsmæssige procedurer er afsluttet med henblik på ikrafttrædelse.
4. ØAF-partnerlandene og EU er enige om at anvende de bestemmelser i denne aftale, der falder ind under deres respektive beføjelser, midlertidigt, indtil aftalen træder i kraft. Dette kan de gøre enten ved at anvende aftalen midlertidigt, når det er muligt, eller ved at ratificere den.
5. Depositarerne underrettes om den midlertidige anvendelse. Denne aftale anvendes midlertidigt fra ti (10) dage efter den dato, på hvilken parterne har underrettet hinanden om afslutningen af de interne retlige procedurer, der er nødvendige i den forbindelse.
6. Når en bestemmelse i denne aftale anvendes i overensstemmelse med stk. 4, forstås enhver henvisning i en sådan bestemmelse til datoen for denne aftales ikrafttrædelse som værende en henvisning til den dato, fra hvilken parterne er enige om at anvende den pågældende bestemmelse i medfør af stk. 4.
7. Uanset stk. 4 kan ØAF-partnerlandene og EU ensidigt træffe foranstaltninger til at anvende aftalen før den midlertidige anvendelse, i det omfang det er muligt.

ARTIKEL 140

Opsigelse

1. En part i denne aftale kan skriftligt meddele de andre parter, at den agter at opsig denne aftale.
2. Opsigelsen får virkning et år efter meddelelsen.

ARTIKEL 141

Territorial anvendelse

Aftalen gælder på den ene side de territorier, hvor traktaten om Den Europæiske Union og traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde finder anvendelse, og på den anden side på ØAF-partnerlandenes territorier. Begrebet "territorium" i denne aftale skal forstås i denne betydning.

ARTIKEL 142

Revisionsklausul

1. Denne aftale revideres hvert femte (5) år fra datoen for dens ikrafttrædelse.
2. En part kan med hensyn til denne aftales gennemførelse fremkomme med forslag til en justering af det handelsmæssige samarbejde under hensyn til erfaringerne med gennemførelsen.
3. Uanset bestemmelserne i stk. 1 er parterne enige om, at denne aftale kan revideres i lyset af udløbet af Cotonouaftalen.

ARTIKEL 143

Ændringsklausul

1. Parterne kan skriftligt blive enige om at ændre denne aftale. Parterne kan hver især forelægge forslag til ændringer af denne aftale for ØPA-Rådet til drøftelse. Den anden part kan fremsætte bemærkninger til forslagene til ændringer senest halvfems (90) dage fra datoen for modtagelsen af forslaget.
2. Såfremt ØPA-Rådet vedtager ændringer til denne aftale, forelægges sådanne ændringer for parterne med henblik på ratificering, accept eller godkendelse i overensstemmelse med deres respektive forfatningsmæssige eller interne retlige bestemmelser.
3. En ændring træder i kraft, når parterne skriftligt har underrettet hinanden om, at de har gennemført deres respektive gældende lovgivningsmæssige krav og procedurer, på en dato, som parterne aftaler i fællesskab.

ARTIKEL 144

Nye medlemmers tiltrædelse af Det Østafrikanske Fællesskab

1. Nye partnerlande i ØAF tiltræder denne aftale fra deres tiltrædelse af ØAF ved en bestemmelse herom i tiltrædelsesakten. Hvis akten om tiltrædelse af ØAF ikke indeholder en bestemmelse om ØAF-partnerlandets automatiske tiltrædelse af denne aftale, tiltræder det pågældende ØAF-partnerland aftalen ved at deponere en tiltrædelsesakt hos generalsekretæren for Det Østafrikanske Fællesskab, som sender attesterede genparter til EU.
2. Parterne undersøger virkningerne af nye ØAF-partnerlandes tiltrædelse for denne aftale. ØPA-Rådet kan træffe afgørelse om overgangsforanstaltninger eller nødvendige ændringer.

ARTIKEL 145

Nye EU-medlemslandes tiltrædelse

1. Nye medlemmer af EU tiltræder denne aftale fra deres tiltrædelse af EU ved en bestemmelse herom i tiltrædelsesakten. Hvis akten om tiltrædelse af EU ikke indeholder en bestemmelse om den nye EU-medlemsstats automatiske tiltrædelse af denne aftale, tiltræder den pågældende EU-medlemsstat denne aftale ved at deponere en tiltrædelsesakt hos Generalsekretariatet for Rådet for Den Europæiske Union, som sender attesterede genparter til ØAF-partnerlandene.

2. Parterne undersøger virkningerne af nye EU-medlemsstaters tiltrædelse for denne aftale. ØPA-Rådet kan træffe afgørelse om overgangsforanstaltninger eller nødvendige ændringer.

ARTIKEL 146

Autentiske udgaver

Aftalen er udfærdiget på bulgarsk, dansk, engelsk, estisk, finsk, fransk, græsk, irsk, italiensk, kroatisk, lettisk, litauisk, maltesisk, nederlandsk, polsk, portugisisk, rumænsk, slovakisk, slovensk, spansk, svensk, tjekkisk, tysk, ungarsk og kiswahili, idet hver af disse tekster har samme gyldighed.

ARTIKEL 147

Bilag

Bilagene og protokollerne til denne aftale udgør en integrerende del heraf.

Bilag I	Told på produkter med oprindelse i ØAF-partnerlandene
Bilag II	Told på produkter med oprindelse i EU
Bilag III(a)	ØAF ØPA-udviklingsplan
Bilag III (b)	Udviklingsbenchmarks, mål og indikatorer
Bilag IV	Fælles erklæring vedrørende lande, der har indgået en toldunion med Den Europæiske Union
Protokol 1	om definition af begrebet "produkter med oprindelsesstatus" og ordninger for administrativt samarbejde
Protokol 2	om gensidig administrativ bistand i toldspørgsmål